Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 167 (13881) | 1972 оной июлиин 18, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ПОЛИТИЧЕСКЭ ЭРДЭМ ДЭЛГЭРҮҮЛЭГШЭД

Политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлэгшэд—«Знание» бүлгэмэй гэшүүд-лекторнүүд — суртал бодолой хүдэлмэ... ябуулдаг сусаршагүй эдэбхитэд, партиин найдамтай туhа... мүн. «Знание» гэжэ Бүхэсоюзна бүлгэмэй байгуулаг...аар 25 жэл гүйсэбэ. Совет интеллигенциин энэ эмхи ...hэн 25 жэл соо үзэл сурталай ехэ организаци болон хүг...hэн, бэхижэhэн байна. Арад зониие болбосоруулха, гэгээ...үүлхэ, коммунис үзэлөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ аша габьяа... байhанайнь түлөө «Знание» гэжэ Бүхэсоюзна бүлгэм... ...нэй орденоор шагнагдаа. Энэ үндэр дээдэ хүндэ хайра... тус бүлгэмэй гэшүүн бүхэниие урмашуулна, бүришье ...аар хүдэлхые зоригжуулна.

Энэ үе соо Буряадай организацишье ургаhан, бэхижэhэн байна. Зүбхэн лэ hүүлэй хоёр жэл соо хоёр мянга гаран хүн «Знание» бүлгэмэй гэшүүн боложо ороо, теоретическэ, науч... үндэр дээдэ хэмжээндэ лекци уншадаг, бэрхэ, олондо хүн...тэй лекторнүүд олоор урган гараа. Тус бүлгэмэй лекторнүүд ...хитэд хото, хүдөөгөөр, холо ойрын нютагуудаар ябажа, ...цинүүдые уншана, орон дотороо, нютагтаа, мүн хилын ...гуур боложо байhан hониинуудые ажалшадта тайлбарлажа ...аа.

Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд болон материал...удай, ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюу...hан асуудалнууд лекторнүүдэй мүнөө үедэ уншадаг лек...үүдэй гол темэнь болонхой. Тиигэхэ зуураа лекционно хү...мэри хадаа улам эдэбхитэй, добтолхы шэнжэтэй, уран ...са болоо, тиигэжэ хүмүүжүүлхы бүхы хүсэеэ, мэсэ зэбсэ... партиин хараа шугам, коммунис байгуулалтын зорилго...удые бэелүүлхэ хэрэгтэ зорюулна. Тус тус темээр лекци...үдые уншуулхаhаа гадна, мүн үлхөө темээр лекци уншадаг ...ан бии боложо байна. Энээнэй тулада аймагуудай, ажахы...удай, предприятинуудай соёлой байшангуудай, предприяти...удай партийна кабинедүүдэй дэргэдэ лекторнүүд эмхидхэг...э, иимэ лекцинүүд уншагдана. Бабушкин городой соёлой ...ангай, Прибайкалиин аймагай Итанцын леспромхозой, ...гын ЦКК-дахи болон бусад нютагуудтахи саг үргэлжын ...оринууд эдэбхитэй ажалаараа хүн зоной дунда hайшааг...аг болонхой. Иимэ лекторнуудта ондо ондоо hалбаринуу...ар: экономикын, коммунис хүмүүжүүлгын, ниитэ политиче..., улас түрын асуудалнуудаар лекци уншуулдаг байна.

Иимэ тематикаар уншагдадаг лекцинүүд миин лэ юрэнхы ...атай байдаг бэшэ, харин нютагай ажал хэрэгтэй хол...той, илангаяа экономическа секциин лекцинүүдтэ үйлэдбэ... коллективүүдэй жэшээ баримтануудай хэрэглэгдэдэгынь ...осотой. Жэшээнь, Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» ...хозой экономист-лектор Г. П. Лихановай экономикын асуу...аар уншадаг лекцинүүд хүн зониие үлүүсэ hонирхуулдаг ...а. Юуб гэхэдэ, лекцинүүдэйнь темэ тон тодо, ажахын ...байдалай жэшээ дээрэ тайлбарлагдадаг гуримтай. Жэ...нь, ажахын тоосоон, аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлхэ арга, ...лай бүтээсэ дээшэлүүлхэ арга замууд, эрдэм, техникын ...элтэ түргэдхэхэ гэхэ мэтын экономикын асуудалнууд бо...о.

Мүн Зэдын аймагай «Знание» бүлгэмэй Дэрэстэйн эхин ...низаци лекционно хүдэлмэри hайнаар ябуулжа байнхай. ...дахи лекторнүүд мэргэжүүлэгдэнхэй, нютагай интеллигенци ...гшанар, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэр...тэд, «Октябрьска» совхозой хүтэлбэрилэгшэд лекционно ...лмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Хүдөө ажахын хү...эриин үедэ совхозой партком «Знание» бүлгэмэй эхин ...низацитай, медицинын, соёлой эмхи зургануудай хүдэл...лэгшэдтэй хамтараад, малшад, механизаторнуудые комп...соор хангадаг гуримтай. Ноохо хайшалалгын үедэшье ...гуримаар хангадаг.

...итэжэ «Знание» бүлгэмэй лекторнүүд нютаг нютагууд... эрдэм ухаанай олон ондоо hалбаринуудаар лекционно ехэ ...алтай хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Загарайн аймагай ...тэй hууриндахи тус бүлгэмэй эхин организаци (түрүүлэг...ь Үнэгэтэйн дунда hургуулиин hуралсалай таhагые даа... В. И. Белобородов) энэ жэлдэ научно-атеизмын секци бай...ад, Онохойн совхозой хүдэлмэришэдэй дунда, мүн hур...нгаа hурагшадай дунда атеизмын асуудалаар лекцинүү... уншадаг болонхой. Энэ hургуулиин директор Владимир ...окович Цырендашиев энэ секциень ударидана. Үнэгэтэй ...гай интеллигенциин энэ хэрэг тон hайшаалтай гэжэ тэм...лтэй.

...энтэй хамта лекционно хүдэлмэридэ ехэ дутагдалнууд ...байhаар гэжэ «Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин ...ениин II пленум дээрэ тэмдэглэгдээ hэн. Юрэнхы, hу...удхатай, молхи мохоо лекцинүүдые уншадаг лекторнүүд... бии, хүдэлмэреэ мүртэйгөөр ябуулдагүй эхин органи...цинуудшье бии байна. Сэлэнгын, Бэшүүрэй болон бусад ай...үүдай зарим нютагуудта иимэ дутагдалнууд үзэгдэhөөр.

...коллективэйнгээ гэшүүдые суртал бодолой талаар хүмүү...үлхэ хэрэгтэ Череповецкэ металлургическа заводой хүтэл...лхы хүдэлмэрилэгшэдые, инженернүүд болон техингүү... хабаадуулха тухай, ажалай коллективэй үйлэдбэриин, ...политическэ эдэбхи дээшэлүүлхэ талаар Киевскэ трак...а заводой партийна организациин хүдэлмэри тухай ...СС-эй ЦК-гай тогтоолнуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ «Знание» ...мэй лекторнүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадалсаха байhаниинь ...осотой. Лекционно хүдэлмэридэ хүтэлбэрилэгшэдые, мэр...этэдые улам олоор хабаадуулха эрилтын улам хурсаар ...гдажа байhаниинь элиг.

...екторнүүдэй хүдэлмэри мэргэжүүлхэ хүдэлмэри сааша... үргэлжэлүүлхэ, эдэнэрэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ, методи...а, теоретическэ туhаламжа үзүүлхэ гээшэ партийна коми...үдэй, «Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин правле..., тэрэнэй научно-методическа соведүүдэй хэрэг мүн. Энээн... хамта юридическэ эрдэм ухаа нэбтэрүүлхэ, архидалта бо... алкоголизмтай тэмсэхэ хэмжээнүүд тухай парти, прави...ствын тогтоолые олониитэдэ тайлбарилха гээшэ лектор...дэй эдэбхитэйгээр хабаадаха хэрэг мүн.

Шэнэ, юhэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэб, социа... уялгануудые бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөөн кол...уд болон совхозуудта, промышленна предприятинууд бо... барилгын организацинуудта үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Ха... жэлэйнгээ түсэб, уялгануудые бэелүүлээд, жэлэй хоёрдо...хадай түсэб, уялгануудые болзорhоонь урид дүүргэжэ, ...Р Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэй...р угтахын түлөө республикын ажалшад шангаар тэмсэжэ ...а. Үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд энэ тэмсэлдэ хубита ...рнеэ оруулалсаха, үнэн үгөөрөө олониитые урмашуулан ...гжуулха, эдэбхи үүсхэлыень бадаруулхын тулада бүхы ...бэрия, эрдэм бэлигээ зорюулха байна.

Арадай хиналтын областной комитедэй, республиканска газетэнүүдэй редакцинуудай хамтын шалгалта

ГЭДЭРГЭЭ ТАТАЛДАХАНЬ ГЭМШЭЛТЭЙ

Үбhэ хуряажа захалха саг үни ерэнхэй. Тиигэбэшье Сэлэнгын аймагай колхоз, совхозуудта балай яаранагүй. «Ногоон ургажа байг лэ даа» — гэhэншүүгээр эндэхи аймагай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд бодомжолно хэбэртэй.

Теэд энэнь хэр зүб гээшэб? Аймагай колхоз, совхозууд уhалагдадаг сабшалангаар баян. Тэндэ олон луговодуудай хүсөөр муу бэшэ ургаса гаранхай. Жэшээнь, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Юрөө гол өөдэ ногоон хүнэй бүhэсөө ургаад, эрьен унажа захалаа.

— Юрөөгэй голдо, хуряажал шадаа hаа, ногоон ургаа гээшэ,— гэжэ энэ колхозой луговод Эрдэни-Доржо Доржиев мэдүүлбэ. — Голой ногооной ургаса нёдондонойхиhоо hайн.

Хэды тиимэ байбашье, колхозой нэгэшье звено үбhэндөө ороогүй, үбhэ хуряалгын түсэб колхозой правлениин заседани дээрэ үшөө харагдаагүй байhаар. Сенаж бэлдэхэ, силос дараха, ногооной гурил гаргаха түсэб орой зохёогдоогүй. Сенаж, силос дараха траншей энэ колхоздо байхагүй.

Иимэрхүү байдал Тельманэй, Ленинэй, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта, Сэлэнгын, Химнын совхозуудта үзэгдэнэ.

Сэлэнгын совхоздо хоёр звено үбhэндөө ороо тоотой. Тэдэнэй нэгэндэнь — Д. Бадмаевай звенодо бидэнэр хүрөөбди. Отогтонь үдэ багта ерэхэдэмнай ажаллажа байhан нэгэшье хүн харагдаагүй. Звенодонь хамта 6 хүн бии. Тэдэнэрынь (гансахан косилкашан үбгэн Чултум Намсараевhаа бэшэниинь) урда үдэшэниинь булта гэртээ — Селендума хонохоёо ошоод, олонхинь бусажа ерээгүй байгаа. Морин хоёр косилкань хүдэлгэгдөөгүй. Гар хажууraаршье сабшажа захалаадүй. Зүгөөр энэ звенодо даалгагдаhан газарта ногоон яhала hайн. Теэд звенодо үгтэхэ нэгэ трактор мүнөө хүрэтэр үгтөөгүй, косилкануудтань хэрэгтэй запчастьнууд дуталдана.

Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо үбhэшэдэй нэгэшье звено хүдэлжэ захалаадүй. Үбhэ хуряалгада хэрэглэгдэхэ колесно 9 трактор, hүри хаяха машинанууд дутуу. Сенаж дараха траншейн дороhоо уhан гаража, хэрэглэхээр бэшэ болошонхой. Силосэй ногоо хуряаха комбайнууд заhабарилагдажа эхилээдүй байна.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо сенокосилканууд дутуу, олохон косилкань хүсэд заhабарилагдаагүй байшоо. Эндэшье үбhэшэдэй звенонууд сабшаландаа гараагүй байhаар.

Эдэ бүхы баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, аймагай колхоз болон совхозууд тэжээл бэлдхэлгэдээ мууса түхеэрhэн байна. Энэнь лэ үбhэндөө жэгдэрэн орохыень гэдэргэ татана гэжэ ойлгохоор.

Аймагай ажахынууд илангаяа сенаж даралгадаа орой бэлэн бэшэ. Байгша ондо эдэнэр бүхыдөө 4.800 тонно сенаж дарахаар түсэблэнхэй. Теэд энэ хүдэлмэридөө нэгэшье колхоз, совхоз бэлэн бэшэ. Мүнөө жэл сенаж дараха тусгаар нэгэшье траншей шэнээр баригдаагүй. Мүн сенаж түргэнөөр дарахада хэрэгтэй элдэб машинанууд бэлдэгдээгүй байха юм.

Энэ жэлдэ үбhэнэй гурил гаргаха бүтээсэ ехэтэй АВМ-04 машинанууд Ленинэй, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудта, Сэлэнгын совхоздо хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Ногоогоор саг үргэлжэ хангаагүй байhан дээрэhээнь машинанууд миин лэ байха баатай болоно.

— Набшаhа намаае хэршэжэ, витамин элбэгтэй гурил гаргажа байнабди, — гэжэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой АВМ-04 агрегадай начальник, коммунист Алексей Тимофеевич Усов мэдүүлбэ.— Зүгөөр бүтээсэмнай тон бага. Эхилhэнhээ хойшо оройдоо 7 тонно гурил гаргаабди. Үдэртөө 5—6 автомашина набша намаа асарна. Нэгэ автомашина набшаhыень 20 минутын туршада гурил болгожорхинобди. Тоолоод үзыт даа, ажалаймнай бүтээсэ хэр гээшэб!

Үниинэй механизаторай гомдохо, голхорхоньшье буруу бэшэ. Юуб гэхэдэ, эндэ набшаhа намаа бэлэдхэхэ, зөөхэ хүдэлмэридэ Гусиноозёрск хотоhоо ерэhэн 12 хүдэлмэришэд, нэгэ автомашина табигдаад байна бшуу. Эдэнэр АВМ-04 машиные hаадгүйгөөр хүдэлгэхэ набша намаагаар яажашье hаа, хангажа шадахагүй байна ха юм.

Ажал хэрэгтэ иимэ ээзэн бусаар хандажа болохогүй. Гурил гаргадаг энэ агрегадые тойроод бүшмэг ногоон ургажа байна. Теэд тэрэниие сабшажа, энэ машинада асарха хүн, техникэ байхагүй. Иимэрхүү баримтанууд аймагай бусад ажахынуудта тодхогдоhон агрегадуудта ушарна. Колхоз, совхозуудта ногооной гурил хадагалха саарhан мэшээгүүд, харанхы складууд дутуу.

Ногооной гурил гаргахаар Тельманэй, XX партсъездын нэрэмжэтэ, «Эрдэм» колхозуудта ороохоной сушилкануудые тааруулан хубилгаха гэжэ хараалагдаhан байна. Теэд энэнь хөөрэлдөөнhөө холо ошоогүй. Аймагай ажахынууд мүн ногооe агаараар үлеэлгэжэ хатааха арга хэрэглэхэ талаар ямаршье бэлэдхэлгүй.

hайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ түрүү аргануудые тоохогүй, үбhэ хуряалгаяа гэдэргэ татаха гээшэ тон аюултай, хожомоо ехэ гэмшэлтэй байха гэжэ hанагдана. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, июльдэ ороhон бороогой hүүлээр доро, гол газарай сабшалан уhанда абтажа, шабарлиг болохонь холо бэшэ. Хоёрдохёор, үбhэ хуряалга силос даралгатай, таряа хуряалгатай зэргэсэжэ, ажахынуудта бэрхэшээл тохёолдохо, үбhэ бэлэдхэхэ түсэбэй дүүргэлтэдэ hаад хүргэжэ болохо бшуу. Тиин энэ жэлдэ аймагай колхоз, совхозууд адагынь 25 мянган тонно үбhэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм.

Аймагай ажахынуудта набшаhата тэжээл горитой суглуулжа абаха арга бии. Ногооноор, hайнаар хатаагдаhан набшаhа намаае хони, хурьгад болон тугал, бирууд угаа дуратайгаар эдидэг байhаниинь мэдээжэ. Зүгөөр иимэ тэжээл мүнөө дээрээ субботнигуудай, воскреснигүүдэй хүсөөр бэлэдхэгдэжэ байна. Түрүүшын воскреснигтэ бүхыдөө 370 тонно набшаhата тэжээл бэлэдхэгдэhэн тоотой. Теэд гансахан воскреснигүүдэй хүсөөр бэшэ, харин иимэ тэжээл суглуулха тусхай звенонуудые табижа, набша намаагаа зүбөөр хадагалха гэжэ оролдохо байгаа. Тиин зарим газарта, жэшээнь, Сэлэнгын совхоздо суглуулhан набша намаагаа hолоомон, шэбхэ хушалтатай хонидой байра соо хатаахаяа үлгөө. Тэрэнь бороогой ороходо дуhаалжа, набша намаае малай эдихэгүй муухай амтатай болгохо байна бшуу. Энээн тушаа хонишод сэхэ мэдүүлнэ.

Ажахынуудай парткомууд, хүтэлбэрилэгшэд үбhэ, тэжээл бэлэдхэхэ звенонуудай, бригаданууд хоорондо социалис мүрысөөнэй бирaтай юумэ хээгүй, мүрысөөнэй гурим hаял зохёогдожо байнхай. Үбhэшэдэй звенонуудые соёлой, медицинскэ, худалдаа наймаанай талаар хангаха тушаа тодорхой түсэб, график табигдаадүй байна.

Аймагай ажахынуудта үбhэ хуряалга, сенаж, силос даралгада хабаадуулагдаhан машина, түхеэрэлгэнүүдтэ техническэ харууhалга хэхэ асуудал hайса бодомжологдоогүй, хэрэгтэй запчастьнууд бэлдэгдээгүй байха юм. «Сельхозтехника» нэгэдэлэй аймагай отделениинхид ажахынуудые иимэ хэрэгсэлнүүдээр хангаха тушаа оролдолго бага гаргана.

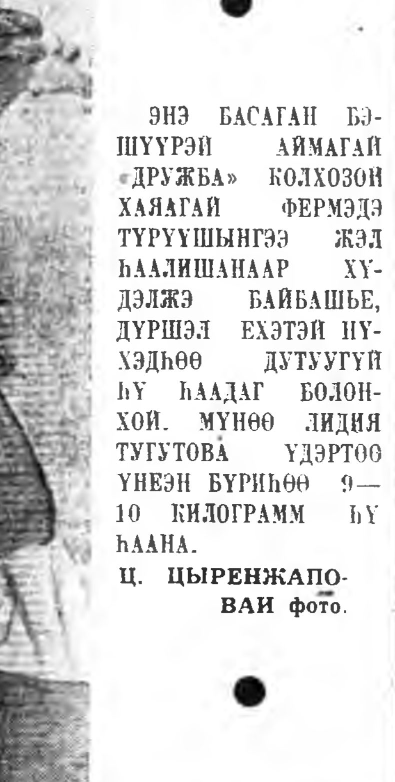
Тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ, ниитын адууhа мал hайн шанартай тэжээлээр хангаха тушаа аймаг дотор нилээд саарhа эреэлэгдэhэн, олон шиидхэбэри, тогтоолнууд абтаhан аад, тэрэнэй бодото дээрээ хүсэдөөр бэелүүлэгдэдэггүйнь гэмшэлтэй.

Арадай хиналтын областной комитедэй, республиканска газетэнүүдэй редакцинуудай хамтын шалгалтада хабаадагшад:
В. ШОРНИКОВ, Сэлэнгын аймагай арадай хиналтын Комитедэй түрүүлэгшэ;

Ч. МИТУПОВ, республикын Хүдөө ажахын министерствын ахалагша агроном;

Б. ГЫЛЫКОВ, манай тусхай корреспондент.

ЭНЭ БАСАГАН БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГАЙ «ДРУЖБА» КОЛХОЗОЙ ХАЯАГАЙ ФЕРМЭДЭ ТҮРҮҮШЫНГЭЭ ЖЭЛ hААЛИШАНААР ХҮДЭЛЖЭ БАЙБАШЬЕ, ДУРШЭЛ ЕХЭТЭЙ НҮХЭДhӨӨ ДУТУУГҮЙ hҮ hААДАГ БОЛОНХОЙ. МҮНӨӨ ЛИДИЯ ТУГУТОВА ҮДЭРТӨӨ ҮНЕЭН БҮРИhӨӨ 9—10 КИЛОГРАММ hҮ hААНА.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАИ фото.

АЗИЗ СИДКИИН АЯНШАЛГА ДҮҮРЭБЭ

Египедэй Араб Республикын Премьер-Министр Азиз Сидки албанай хэрэгээр Москвада хани ёhоор аяншалаад, түрэл ороноо бусахаяа июлиин 14-дэ мордоо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Д. С. Полянский, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев, СССР-эй министрнүүд А. А. Громыко, А. А. Гречко, бусад тусхай тушаалта хүнүүд Египедэй Араб Республикын ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэhэн Внуковска аэродром дээрэhээ хүндэтэ айлшаниие мордохуулаа.

Хүндэтэ айлшантай хамта тэрээнтэй суг ябалсаhан гүрэнэй ажал ябуулагшад мүн лэ нютагаа бусаhан байна.

(ТАСС).

КОНФЕРЕНЦИ ХААГДАБА

РОСТОК. (ТАСС). Балтиин далай шадарай оронуудай, Норвегиин ба Исландиин профсоюзуудай хуралдаан — XV конференци эндэ болоод, хаагдаба.

Түби дээрэхи шахардуу шанга байдал hуларуулгаар түйлагдаhан амжалтанууд конференциин баталан абаhан «Европодохи эб найрамдалай ба харилсаа холбооной түлөө» гэжэ хандалга соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй. Эдэ амжалтанууд Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай гадаадын политическэ хүсэлэл оролдолгын үрэ дүн болоно. Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөндэ дары түргэнөөр бэлдэжэ орохо шухала тухай хандалга соо хэлэгдэнэ. Социальна ба экономическа асуудалнуудаар ниитэ Европын профсоюзна конференци үнгэргэхэ, ГДР-ые хуулитаар бэдэрхэ, тэрэниие ООН-до абаха шухала гэжэ конференцидэ хабаадагшад тоолоно, мүн ГДР-ые газаашалха ябадал болюулха эрилтэ хээ.

Эб найрамдалай түлөө бүхы хүдэлмэришэд болон профсоюзуудай эмхитэйгээр тэмсэхэ шухала байhан тухай конференциин баталан абаhан нүгөөдэ документ— «Буу зэбсэг хуряахын ба социальна аюулгүй байдалай түлөө» гэhэн мэдүүлгэ соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй. Буу зэбсэг хуряаха талаар бүхэдэлхэйн конференци зарлаха шухала гэжэ хуралдаанда хабаадагшад тоолоно.

Индохитадтахи эб найрамдалай түлөө

РОСТОК. (ТАСС). Индохитадта американ сэрэгэй ябуулгануудай ехээр шангадажа байhан тушаа hанаагаа зобожо байhанаа Хойто Европын ба Балтиин далай шадарай оронуудай парламентаринуудай VII конференциин хүдэлмэридэ хабаадаhан ГДР-эй, ПНР-эй ба СССР-эй делегацинууд элирхэйлэн мэдүүлээ. Вьетнамда эсэргүү агаарай добтолгые дары болюулха, тэрэшэлэн ДРВ-гэй портнуудта минэ табихаяа болихо тухай тэдэнэр хамтынгаа мэдүүлгэ соо эрилтэ хээ.

ДРВ-гэй газарые ехээр бомбодолго, тэрэниие далайhаа буудалга энгэй хүн зонуудые олоор алана хюдана, газар уhанда хоро хүргэнэ, дамбануудые болон уhалуурийн бусад түхеэрэлгэнүүдые hандаралгаhаа уламжалан, уhанай үерлэхэ аюул тохёолдоно.

Индохитадтахи тулалдаае амгалан ёhоор шиидхэхэ шухала гэжэ ГДР-эй, ПНР-эй ба СССР-эй делегацинууд онсолон тэмдэглээ. Вьетнамай асуудал политическэ талаарнь гуримшуулха, дайн байлдаа болюулха зорилгоор ДРВ-гэй правительствын болон РЮВ-эй Саг зуурын революционно правительствын оруулhан дурадхалнуудые тэдэнэр дэмжэhэн байна.

АШАГЛАЛГАДА ОРОБО

ЧЕРЕПОВЕЦ (Волгоградска область). Булад хайлуулдаг заводто тодхогдоhон гурбан автомат лини продукци үгэжэ эхилээ. Эдэнь жэл бүри элдэб үргэн... арбаад мянган тонно булад шаба үйлэдбэрилхэ юм. Иимэ шаба машина бүтээдэг заводууд... бүриин детальнуудые ...хэдэ хэрэглэгдэдэг. Лини...дэнь ондо ондоо агрегадууд... Минутын турша соо 60 ...р булад шаба гаргагдана.

Шэнэ лининүүдэй гаргаhан продукци юрын станогуудайхиhаа нилээд hайн байдаг. Булад хэрэгсэлнүүд түрүүшынхеэ жэгдээр мүлигдэн бэлдэгдэдэг болоо.

КОРОСТЫШЕВ (Житомирско область). Коростышевско шахтоуправлениин бариhан Кмитовско шулуу нүүрhэнэй уурхай ашаглагдажа эхилээ. Хуушан уурхайн шулуу нүүрhэнэй дууhантажа байhан дээрэhээ шэнэ участок нээгдээ. Энэнь нютагай брикетнэ фабрикада жэл бүри 600 мянган тонно нүүрhэ үгэжэ шадаха юм. Иимэ түлишые хүн зон ехээр хэрэглэнэ.

Шэнэ уурхай болзорhоо урид түхеэржэ дүүргэхэ зорилго табиhан шахтоуправлениин горнягууд газар доогуур түмэр харгы баряа, экскаватор тодхолгодонь хабсаргагдаха туhалаа. Түмэр замай гушан вагон хэрэглэн, hууридa асаргадаhан мантан томо механизм. зургаа hарын орондо гурбан hара соо түхеэрэгдээ. Тиимэhээ тус предприяти хараалагдаhан болзорhоо дүрбэ hараар урид ашаглалгада оробо.

МЫТИЩИ (Московско область). «Стройпластмасс» гэжэ комбинадта гоёолтын пластика үйлэдбэрилхэ завод хүдэлжэ эхилээ. Физико-механическа hайн шанарай шэнэ материал гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүртэнхэй. Энэнь авиационно, судна бүтээлгын, мебельнэ ба бусад hалбаринуудта хэрэглэгдэнэ.

Тус завод жэлэй турша соо 7,5 миллион дүрбэлжэн метр материал үйлэдбэрилхэ. «Стройпластмасс» комбинадай барилгада хэрэглэгдэхэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ табан жэлэй hүүлэ багта хоёр дахин үлүүтэйгээр нэмэхэ юм.

СУРГУТ (Тюменскэ область). Сургутска районой Солкинска талмай дээрэ 15 скважинатай түрүүшын куст ашаглалгада ороо. Тэдэнь сүүдхэ бүхэндэ мянгаад тонно түлишэ үгэдэг.

Мүнөө «Сургутнефть» управлениин 5 миллион тонно түлишэ үгэдэг hаань, Солкинска талмай табан жэлэй hүүл тээшэ эды шэнээн түлишэ үйлэдбэрилдэг болохо.

КИРОВАКАН (Армениин ССР). Химигүүдэй хотодо шулуу буталха, илгаха завод ашаглалгада үгтөө. Тон шэнэ түхеэрэлгэтэй тус предприяти нютагай баялигуудые шанаржуулха зорилготой. Эндэ элдэб малтамалнууд элбэг юм. Жэлэй турша соо олон дабхар зуун гэр барихаар түүхэй эд үйлэдбэрилхэ аргатай. Ереванhаа холо бэшэхэнэ баригдаhан, шулуу гоёодог үшөө нэгэ предприяти элдэб үнгэтэ мрамор, гранит ба базальтаар барихада хэрэглэгдэхэ хабтагайхануудые бэлдэхэ юм. Республикын томо томо карьерэнүүдтэхи шэнэ байранууд элдэб үнгэтэй пемзоматериалнуудаар бүтээгдэхэ.

Республикын барилгын материалнуудай промышленностиин предприятинуудай бүтээн гаргадаг зүйлнүүдэй тоодо 70 ондоо продукци ороно.

ТУЛА. Ефремовскэ сырэй заводой оньhото лини ашаглалгада оробо. «Российский» сортын түрүүшын хэдэн тонно сыр үйлэдбэрилэгдөө. Тиимэ сыр тусхай камерануудта эльгээгдэжэ, температура ба шиигынь тааралдуулагдана. Тэндэhээ худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээгдэдэг.

Энэ предприяти жэлэй турша соо 2.300 тонно сыр гаргаха хүсэтэй юм. Мүнөө жэлдэ 500 гаран тонно иимэ продукци гаргагдаха.

Тульска область доторхи hүнэй индустриин хүсэн нэмэжэ үргэлжэлhээр. Хүдөөлэ байгаа олонхи предприятинуудай бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэтэй тодхогдоно. Арсеньевскэ, Чернскэ районуудта зөөхэйн-творогой завод баригдажа байна. Түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын оноймтой жэшэбэл, мүнөө жэлдэ зургаа мянга гаран тонно сүүн сагаан эдеэнэй зүйлнүүдые зонгоо үгэхөөр хараалагдана.

ЛЕНИНАКАН (Армениин ССР). hарюун байгалаа камерануудтай, буйлуулгын үйлэдбэриин томо фабрика-кухня Ленинаканда баригдаа. Эндэхи магазинуудта, эдеэ хоолой бүхы эмхинүүдтэ хүлээн соо 5 тонно кулинари, кондитерскэ зүйлнүүдые эльгээжэ, хотын 160 мянган зониие эдеэ хоолой иимэ зүйлнүүдээр хангана.

КРАМАТОРСК. (ТАСС-ай корр.). Хүнд станок бүтээдэг Краматорско заводто 800 миллиметр диаметртэй, 12,5 тонно татаха прокатна мөөрэнүүдые бүтээхын тула хэрэглэгдэхэ станок бэлдэгдэбэ. Тэрэниие Кубын «Хосе Марти» гэжэ металлургическэ завод захиhан байна.

Предприятиин хүдэлмэрилэгшэд бүтээhэн энэ захил—аха дүү ороной түрүүшын захил бэшэ юм. Новокраматорско машина бүтээлгын заводой маркатай, дүрбэн кубометр шорой үдхадаг табан экскаватор Кубын руднигуудта мүнөө ажаллажа байдаг.

ЧЕЧЕНО - ИНГУШСКА АССР. «Дружба» колхозой механизаторнууд комбайнуудаа таряалан дээрээ гаргаба. Эндэ таряа хуряалга нёдондо жэлэйхиhээ 10 хоногоор урид эхилээ. 2.500 гектар газарhаа таряа хуряалга 10 хоног соо дүүргэхэ гэhэн уряа доро механизаторнууд мүрысэн ажаллана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ешмээн хуряалга.

ТАСС-ай фотохронико.

ПАРТИИН ЭДЭБХИТЭЙ ТУҺАЛАГШАД

Академик Вавилов түрүүтэй ороной хэдэ хэдэн эрдэмтэд, ниитын ажал ябуулагшад 1947 оной июлиин 7—10-да суглаа үнгэргэжэ, Бүхэсоюзна «Знание» бүлгэмые эмхидхээ бэлэй.

Тэрэ гэhэнhээ хойшо 25 жэл үнгэрбэ. Үнгэрhэн энэ үе соо тус бүлгэм хадаа ниитэ-политическэ, эрдэм гэгээрэлэй, совет интеллигенциин олонниитын организаци болон хүгжэhэн байна. Гэшүүдэйнь тоо 2,5 миллион хүн болоо. «Знание» бүлгэм болбол ороной ниитын организацинуудтай нэгэдэжэ, үзэл сурталай, оюун бодолой хүдэлмэриин нэгэ хубинь болонхой.

Эдэ жэлнүүдэй туршада тус общественэй ажал ябуулга үргэдөө, удхань улам гүн гүнзэгы болоо, мэсэ зэбсэгынь улам хурсадаа. Гансахан 1971 ондо «Знание» бүлгэмэй эдэбхитэд тон олон ондоо темээр 17,4 миллион лекци уншаhан, научно-теоретическэ 70 мянган конференци, 600 мянга гаран үдэшэнүүдые, хэдэн зуугаад мянган идхамжын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэhэн байна. Орон доторхи арадай 26 мянган университедтэ бүлгэмэй 300 мянга гаран лектор түлөөhэгүйгөөр багшалаа. Эдээндэ 3,5 миллион хүн эрдэм ухаанай элдэб hалбаринуудаар hуралсаhан, бодото ажабайдалай hургуули гаралсаhан байна.

«Знание» бүлгэм болбол үзэл сурталай хүдэлмэриин шухала, аша үрэ ехэтэй hалбари, ажалшадые коммунис үзэлөөр хүмүүжүүлгэдэнь партиин найдамтай туhалагшань болонхой» гээд бүхэсоюзна «Знание» бүлгэмэй зургаадахи съездэ эльгээhэн амаршалга дотороо КПСС-эй Центральна Комитет тэмдэглээ.

Бүхэсоюзна «Знание» бүлгэмые Ленинэй орденоор шагнаhан ушар хадаа ажалшадые болбосоруулха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эрдэм ухаа дэлгэрүүлэгшэдэй аша габьяае Совет правительствын үндэрөөр сэгнэhэн ябадал болоно.

«Знание» бүлгэмэй Буряадай организаци болбол байгуулагдаhан түрүүшын үдэрhөө эхилээд, сурталай бодолой, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эрхилхэ хэрэгтэнь республикын партийна организациин эдэбхитэй туhалагша болонхой. Энэ бүлгэмэй организациин бии боложо хүгжэхэ хэрэгтэ партийна комитедүүд ехэ үүргэ дүүргэhэн байна. Лекционно пропагандые улам хурса, улам гүн гүнзэгы, добтолхы шэнжэтэй болгохын тулада эдэнэр колхоз болон совхозуудай, эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай, hуралсалай газарнуудай партийна комитедүүд бүлгэмэй организацинуудые бэхижүүлхын, эрдэм ухаа нэбтэрүүлгые удхаараа гүн гүнзэгы, уран хурса болгохын тулада ехэ хэшээл оролдолго гаргадаг байба.

Тус бүлгэмэй ойе тэмдэглэжэ байхадаа, Буряад орондо эрдэм ухаа дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэhэн, эдэ организацинуудые байгуулжа бэхижүүлэлсэhэн хүнүүдые дурдамаар. Улаан-Үдэ хотын дээдэ hургуулинуудай профессорнууд болон доцентнүүд: М. А. Вампилова, Спирюхов, В. И. Шатилов, В. Р. Филиппов, М. П. Хабаев, Д. Д. Лубсанов, бүлгэмэй правлениин хүдэлмэрилэгшэд П. М. Матвеев, Б. Б. Баймин, С. С. Бадмацыренов, Б-Ц. Цыжипов болон бусадые нэрлэмээр.

Мүнөө Буряадай организацида 10 мянга гаран эдэбхитэд-лекторнүүд тоологдоно. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада лекционно пропагандын тоо хоёр дахин олошороо, жэлдээ 90 мянга гаран лекци уншагдана. Буряад ороной городууд, хүдэлмэришэдэй тосхонууд болон хүдөө нютагуудай ажалшадта үдэр бүри 300 лекци уншагдана. Эдэ тоонууд юу харуулнаб гэхэдэ, лекционно пропагандын үүргын дээшэлhые гэршэлнэ: нэгэ талаhаа, хүн зоной эрдэм ухаанда дуратай болоhые, нүгөө талаhаа бүлгэмэй эдэбхитэд-лекторнүүдэй, интеллигенциин ниитын эдэбхи үүсхэлэй дээшэлhые харуулна бшуу. Мэдээсэлэй хүсэтэ зэбсэгүүд: хэблэл, радио, телевидениин хэды олошороошье hаань, лекторэй хүн зонтой нюураараа уулзажа хөөрэлдэхэ арга хадаа гэгээрүүлгын, хүмүүжүүлгын эгээл хүсэтэ зэбсэг байhаниинь ойлгосотой.

Республикын интеллигенци хадаа партийна организацинуудта туhалха, арад зоной дунда эрдэм дэлгэрүүлхэ хүсэлэнтэй байжа, «Знание» бүлгэмэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададалсана. Зүбхэн лэ hүүлэй хоёр жэлэй туршада бүлгэмэй организацида 2150 хүн нэмэжэ ороо.

Лекционно пропаганда хадаа улам эдэбхитэй, партиин хараа шугамда, коммунис байгуулалтын зорилгонуудта зорюулагданхай. Бүхы уншагдадаг лекцинүүдэй гурбанай хоёр хубинь мүнөө үе сагай шухалын шухала социально-политическэ, экономическа суртал бодолой асуудалда зорюулагдана. Бүлгэмэй организацинууд hүүлэй жэлнүүдтэ хүдэлмэреэ hонирхолтой болгоо гэбэл: лекторинууд хүдэлнэ, элдэб темээр олон лекцинүүд уншагдана, арадай университедүүд эмхидхэгдэжэ ажаллана, ниитэ-политическэ темээр уншалганууд болоно, hони hонин асуудалнуудаар клубуud хүдэлнэ. Улаан-Үдэ городой Советскэ райондо, Загарайн, Хориин, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй болон бусад аймагуудтахи организацинууд хүдэлмэреэ иимээр эмхидхэнэ. Жэшээнь, Загарайн аймагай Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводто үйлэдбэриин 14 hалбарида дүрбэн ондоо холбоо темээр лекцинүүд уншагдана гэбэл: КПСС-эй XXIV съездын материалаар; эрдэм, техникын дэбжэлтын асуудалаар; коммунис хүмүүжүүлгээр; предприятиин экономикоор.

ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ бүлгэмэй ажал ябуулга сүм шэглүүлэгдэнхэй. Олон үндэhэ яhатантай Эхэ оронойнгоо, бэрхэшээлтэй, хүндэ аад, алдарта зам гаталан гараhан совет арадайнгаа түлөө омогорхол түрүүлхээр совет арадые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүлгэмэй бүхы хүдэлмэри мүнөө зорюулагданхай. Жэшээнь, Хориин аймагта 94 лектор энэ асуудалаар хүдэлмэришэд, колхозникуудай үмэнэ лекцинүүдые уншана. Һүүлэй гурба hарын туршада «Знание» бүлгэмэй аймагай организаци СССР-эй ойдо зорюулhан темээр 200 гаран лекци уншуулаа.

Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд, хойшонхи жэлнүүдтэнь абтаhан КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнууд — лекторнүүдэй хүдэлмэриин гол шухала темэнь юм. Марксизм-ленинизмын суртал үргэнөөр дэлгэрүүлхэ арга боломжо хизааргүй ехэ болонхой, юуб гэхэдэ, хэзээдэ мүнхэ энэ суртал ажабайдалай бүхы hалбаринуудта бодотоор бэелүүлэгдэнхэй.

Һүүлэй үедэ арадай университедүүд олоороо хүдэллэг боложо гүрэмшэбэ. 1971—1972 онуудай hуралсалай жэлдэ республика дотор арадай 60 университет, тэдэнэй 44-ниинь аймагуудта хүдэлөө. Энээндэ 5340 хүн hуралсаа. «Знание» бүлгэм мүн лэ экономическа, ниитын эрдэм ухаанай болон бусад hалбаринуудаар эрдэм дэлгэрүүлхэ ехэ хүдэлмэри ябуулна.

«Знание» бүлгэмэй ажал ябуулгын алишье талыень абаа хада, бүхы хүдэлмэринь лекторэй ажалтай заатагүй холбоотой юм. Лектор—бүлгэмэй гол шухала хүдэлмэрилэгшэ мүн. Тиимэhээ лекторнүүдтэ научно-теоретическэ, методическа туhаламжа үзүүлхэ гээшэ бүлгэмэй шухалын шухала зорилго болоно. Бүхы аймагуудта, республикын ниислэл хотодо семинарнууд ходо боложо байдаг. Лекторнүүд энлэhээ шэнэ шэнэ тоо, баримта, hонинуудые дууладаг, дүй дүршэл тухайдаа хөөрэлдэдэг юм. Арад зоной дунда эрдэм ухаа дэлгэрүүлдэг бүлгэмэй олон лекторнүүд бүгэдэнэй дунда элитэ болонхой. Дээдэ hургуулинуудай багшанар, эрдэмтэд Е. Е. Тармаханов, А. Н. Петров, Г. Д. Басаев, Ф. И. Шулунов, Б-М. Б. Балданов болон бусад, мүн предприятинуудай мэргэжэлтэд Н. Н. Сперанский, Д. Н. Демьяненко, Д. С. Сыренова, М. Ц. Дондубон болон бусад эдэбхитэй лекторнүүд юм. Хүдөө нютагуудтахи лекторнүүд Н. Д. Панюта, Л. В. Костин (Кабанскhаа), П. С. Сафронов, Н. Ф. Опак (Загарайhаа) болон бусад олон эдэбхитэд эрдэм ухаанай дээжые улад зоной дунда дэлгэрүүлхэ талаар хүндэтэ алба хэнэ.

Лекционно хүдэлмэриин зэбсэг улам хурсадхаhанаа, удхыень уран хурса болгоhоной ашаар лэ «Знание» бүлгэмэй үмэнэ табигдаhан зорилго дүүргэжэ болоно. Эрдэм ухаа олонниитын дунда дэлгэрүүлхэ гэhэн уряа доро «Знание» бүлгэмэй гэшүүд—интеллигенциин түлөөлэгшэд хүдэлжэ, арад зониие коммунис үзэлөөр хүмүүжүүлнэд.

Ж. ЧИМИТОВ,
«Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин правлениин референт.

Дарья Чимитовна Нимаева Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхоздо гушаад жэл соо ажаллана. Энэ хугасаа соо тэрэ адуушаншье, тугалшаншье, гахайшаншье болоод үзөө. Мүнөө hүүлэй хорёод жэлдэ Дарья Чимитовна дүрбэдэхи hаалиин фермэдэ hаалишанаар хүдэлнэ. Тэрэ ажал дээрээ ходо оролдосотой бэрхээрээ шалгардаг юм. Һаяхан hаалишан Нимаева үнеэдээ электрын хүсөөр hаадаг болоо. Байгша оной зургаа hара соо Дарья Чимитовна үнеэн бүриhөө 1392 килограмм hү haahан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: hаалишан Д. Ч. Нимаева.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

НОГООНОЙ ГУРИЛ ШЭМЭТЭЙ

Эрхим шанартайгаар бэлэдхэгдэhэн ногоон гурил, хони, малда, шубуудта эдюулхэдэ, ашаг шэмэнь дээшэлдэг гэжэ мэдээжэ. Юуб гэхэдэ, энэ тэжээл талха тарянай зүйлнүүдhээ дутуугүй, минеральна бодосуудаар, витамин болон белогоор элбэг байдаг. Нэгэ килограмм ногоон гурилда 16—18 процент протеин, 300 миллиграмм каротин, 3—15 процент минеральна бодосууд бии байдаг гэжэ элирүүлэгдэнхэй. Тиихэдэ буурсагта ургамалнуудта иимэ бодосууд бүришье hаа элбэг.

Буряадай республиканска агрохимическэ лабораториин шэнжэлhэн дүнгүүдые согсолон харахада, үнгэрhэн үбэлжэлгэдэ колхоз, совхозуудай бэлэдхэhэн ногоон гурил шэмэ шанарайнгаа талаар hанаhанда хүрэмөөр бэшэ гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Зарим ажахынуудай, аймагуудай бэлэдхэhэн ногоон гурил химическэ бүридэлөөрөө, ашаг шэмээрээ нэгэ адли бэшэ, харин янза бүриин байгаа бшуу. Ушарынь хадаа зарим колхоз, совхозууд иимэ тэжээл бэлэдхэхэдээ, ногоон гурилда оромоор үбhэ шэлэнгүй, гурил болгон татажа хатааха онол арга, заабаринуудыень бүдүүлигээр хазагайруулжа, ехэ алдуу гаргаа.

Ногоон гурил татажа бэлэдхэхэдээ, ургамал бүхэниие сабшажа абахада хамаагүй байдаг. Зүгөөр химическэ шэнжэлэлгэ хэжэ харахада, зарим ургамалнууд каротин, протеинээр бага юм. Жэшээлбэл, зелёнко, ешмээнэй hолоомо хэршэжэ гурил хэхэдэ, шанараар муу, шэмэгүй. Тиимэhээ хүсы үбhэ, донник, горох, обёосой холисо тарижа, ногоон гурил бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ халаахай сабшажа гурил гаргахада, яhала hайн. Энэ ургамал аяар 21,5 процент протеинтэй юм. Тэрэниие hайнаар бэлдэжэ, хони, малда, шубуунда нэмэлтэ тэжээл болгон үгэхэдэ, нилээд шэмэтэй байдаг.

Тэрэшэлэн хуhанай, уляангирай, hөөг бургааhанай набша намаа 60 градус дулаанда хатаагаад байхада, 60—80 миллиграмм каротин, 7,0—8,8 процент түүхэй протеинтэй байдаг юм.

Нёдондо Загарайн аймагай Онохойн, Хориин аймагай Үдын, Хориин, Кабанскын аймагай Ойморой совхозуудай, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм», «Забайкалец», Бэшүүрэй аймагай «Победа», «Дружба», XXI партсъездын нэрэмжэтэ болон Улаан-Үдын аймагай «Улаан-Оронго» колхозуудай, Ивалгын туршалгаүйлэдбэриин ажахын бэлэдхэhэн ногоон гурил hайн шанартай байhан юм. Гэбэшье хэрбээ республикын колхоз, совхозуудые бүхыдэнь абажа харабал, бэлэдхэhэн ногоонойнь гурил шанар, шэмынгээ талаар муу, каротин, протеин багатай байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. «МРТУ-46-22-67» ёhоор эрхим шанартай нэгэ килограмм ногоон гурилда 180 миллиграммhаа доошо бэшэ каротин бии байха зэргэтэй. Гадна шэмэтэй үбhэ ногоогоор хэгдэhэн гурил 14 процентhээ бага бэшэ протеинтэй байдаг гээшэ. Тиимэhээ hайн шанартай ногоон гурил бэлэдхэхын тула нэн түрүүлэн сабшагдаhан үбhөө, бэлэн болгогдоhон гурилаа шалгаха шухала. Игэжэ хинан хаража байхада, ногоон гурил хэхэ заабаринь хазагайруулагдадаггүй, шанарыень элирүүлжэ, дутагдалыень саг дары усадхахада hайн юм. Гадна хинан шалгагдажа байhан ногоон гурил хадагалагдахадааншье, каротинаа алдадаггүй байна.

Гурилда орохо үбhөө искусственна аргаар хатаахаhаа урид ямар ургамалай хэдыдэ сабшагдахые, тарилгын хаhа саг hайса мэдэжэ абаха хэрэгтэй. Игэжэ ургамал бүхэнэй хэзээ, ямар сагта сабшагдахыень hайнаар баримталагшад ногоон гурил гаргалгаяа таhалдуулдаггүй байна бшуу.

Хоёрдохёор, энэ шэмэтэ тэжээл таталгаяа таhалгаряагүй ябуулхын тула үтэгжүүлгэеэ зүбөөр оруулха хэрэгтэй. Һайса уhалагдадаг сабшалангай гектар бүридэ 60—90 килограмм минеральна үтэгжүүлгэ (гол түлэб азотно) оруулхада, ургасань 2—5 дахин дээшэлүүлхэhээ гадна, сабшагдаhан ногоон протеин болон бусад шэмэтэ бодосуудынь горитойхоноор нэмэдэг юм.

Ногоон гурилда орохо үбhэ сабшаха хаhа сагые зүбөөр тодорхойлхын тула нэн түрүүлэн тэжээлэйнь, мүн биологическа шанар шэнжыень хараадаа абаха шухала. Хүсы үбhые буурсаглаха үедэнь сабшахада hайн байдаг. Харин ороohото ургамалнуудые голложо ургахаhаань урид сабшажа хатаахада, шэмэ шүүhээ гээдэггүй. Хэрбээ сабшажа саг болзорыень унжагайр[уулбал] тэжээлэй ургамалнуудай ка[ротин] протеиннинь доошолжо, ш[эмэеэ] алдадаг байна.

Тэрэшэлэн hайн шанарт[ай но]гооной гурил бэлэдхэжэ [абахын] гэбэл, сабшагдаhан ногоо[ноо] бөөр, хаhа сагтань хатаах[а хэ]рэгтэй. Юуб гэхэдэ, т[ү]соо hайнаар хатаhан үбhэ[н]тэ бодосууд болон витами[нуудаар] элбэг байдаг бшуу.

Ехээр хатаhан ногоон[ой гурил]да каротин бага байдаг. [...] hээ бэлэн болгогдоhон [...] 10—12 процент шиигтэй[гээр] дагалхада hайн. Энээни[...] татажа байhан машини[...]наар хинан шалгажа, [...] ехээр хатаахагүйе оролд[оно] лоно.

Бэлэн болгогдоhон ного[оной гу]рил саарhан гү, али поли[этиленэ]вэ мэшээг соо хэжэ хада[галха] зохид юм. Дүүрэн гурилта[й мэ]шээгүүдэйнгээ амhар тэрэ[...] оёод, тусхай дал соо ха[дагалха] хэрэгтэй. Саарhан мэшээг[...] хэhээ урид досоодохи т[...] hайнаар хумяад, газаа та[...] оёходо агаар ородоггүй. [...] мэшээгүүдэй үгы hаа, бри[...] али полиэтиленовэ плен[...] ообоолоод, hайса хушаха, [...] болоно.

Бэлэн болгогдоhон [...] гурил ябталжа хадаг[...] шанар шанараарнь илгаж[а] бэлэдхэгдэhыень, мүн хэд[ы] каротинтай байhыень тэм[...] шухала. Игэжэ илгажа, [...]лэжэ хадагалхада, малша[...]лэд туhатай байдаг. Ю[уб гэхэ]дэ, каротин багатай [...] эгээн түрүүлэн гаргашал[...]но бшуу.

Байгша ондо бэлэд[...] ногоон гурилай шэмэ, [...] республикын агрохим[...]ри болон аймагуудай вете[...] лабораторинууд шалган [...]хэ байна. Ногоон гури[...] малда, шубуудта үгэхэд[...] түлэб нэмэлтэ тэжээл [...] эдюулхэ хэрэгтэй. Тиихэд[...] шэмэнь горитойхоноор [...] зэргэтэй.

С. БЕК[...]
Буряадай республиканск[а аг]рохимическэ лаборат[ориин] даагша, хүдөө а[жахын] эрдэмэй канд[идат].

ТАТАРАЙ АССР. Татарай нефтянигууд юhэдэхи табан жэл соо хахад миллиард тонно «хара алта» олзолхоор хараалангхай. «Татнефть» нэгэдэлэй бүхы бригада, участогуудта СССР-эй тогтоhоор 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ жэлэйнгээ даабарие болзорhоонь урид сүм дүүргэхын түлөө мүрысөөн эхилэнхэй. Социалис Ажалай Герой Г. Багмановай хүтэлбэрилдэг нефтиник аранга бодхоогшодой бригада ажал дээрээ эрхим үрэ дүн туйлана. Һүүлэй табан жэл соо энэ бригада 600 гаран үрэмдэн малталгын түхеэрэлгэнүүдые бодхооhон байна. Туе түхеэрэлгэ түргэн хабсаргалгаар тэдэнэр орсн соогоо түрүү hуури эзэлэнхэй. Хабсаргагшад энэшье жэлдэ эрхимээр ажаллана. Тэдэнэр 50 түхеэрэлгэнүүдые бодхоожо, 60 мянган түхэрнгэй барилгын материал алмаhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Багмановай бригада нефть малталгын талмай дээрэ шэнэ аранга бодхоожо байна.

ТАСС-ай фотохронико.

СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА КАРТЫН ДЭРГЭДЭ

ДЭЛХЭЙН БҮМБЭРСЭГЭЙ ХОЁР ХАХАДАЙ УУЛЗУУР ДЭЭРЭ

Дэлхэйн карта хараад үзэе. Совет Азиин хилэ дээрэ, Беринговэ, Охотско далайнуудай эрьедэ СССР-эй эгээл томо областьнуудай нэгэн—Магаданска область оршоно. Область 1 миллион 200 мянган дүрбэлжэн километр газар эзэлнэ. Теэд эндэ үсөөн хүн зон ажаhуудаг. Советскэ Союзай бүхы Холын Хойто зүгтэл энэ областьдо hаянай хүн зон ажаhуудаг болоо. Эндэ ажаhуудаг хүн бүхэндэ дүрбэлжэн гурбан километр талмай хүртэдэг гээшэ.

Эндэ дурдагдаха тоо, баримта мүнөө хуушарhан байхадаа болохо. Юуб гэхэдэ, 1970 ондо үнгэргэгдэhэн хүн зоной Бүхэсоюзна тоо бүридхэлгын дүнгүүдhээ абтаhан байна. Совет Хойто зүгтэ хүн зоной үдэсэ айхабтар ехэ—дэлхэйн хүн зоной дунда зэргээр үдэсэhөө дүрбэ дахин түргэн. 1959 онhоо 1970 он болотор, арба нэгэн жэлэй туршада Магаданай областиин хүн зон 117 мянган хүнөөр гэхэ гү, али 50 процентээр олошороо. Магадан хото—областиин захиргаанай түб—хараалагдаhанhаа арбан жэл урид зуу мянган хүн зонтой болоо.

Гансахан энэ тоо, баримтанууд ороноймнай зүүн-хойто зүгэй түргэнөөр хүгжэжэ байhые гэршэлнэ. Имагтал Совет засагай үедэ энэ хизаар хүгжэжэ эхилээ. Россиин империин зүүн-хойто зүгэй энэ хизаар далайн саанахи колони гэжэ тоологдодог hэн. «Камчаткадал адли Чукотско хахад арал Росситай нэгэдхэгдэhэн сагhаа хойшо урагшаа хүгжэн дабшахаhаа байтагай бүри доошоо унажа байна» гэжэ Эрхүүдэ хэблэгдэдэг «Сибирь» гэжэ газет 1908 ондо бэшээ hэн.

Дэлхэйн бүмбэрсэгэй 180-дахи меридианаар хубаарhан хоёр хуби дээрэ оршодог Магаданай областиин мүнөөнэй карта хаража үзэе. Эндэ дүрбэн горсд, хэдэн арбаад тосхон болон прииск, ашагта малтамалай шанаржуулгын комбинат, рудник, завод, шахтануудые олохот. Областиин промышленна үйлэдбэриин хүсые ямаршье юумэнтэй сасуулхаар бэшэ. Юуб гэхэдэ, 30—40 жэлэй саана нэгэшье предприятигүй байhан газарта промышленность иимэ ехээр хүгжөөгдөө бшуу.

Холын Хойто зүгтэ совет геологууд алтанай, үнгэтэ бусад металлнуудай, шулуун нүүрhэнэй тон баян уурхайнуудые олоhон байна. 1929 ондо Ю. Билибинэй хүтэлбэрилhэн геологическа экспедици алтанай баян хэбтэшэ оложо, эндэ түрүүшын прииск бии болоhон юм. Алта бэдэрэгшэд энээнhээ уридшье энээ руу ерэдэг байгаа. Теэд техникэгүйгөөр юушье хэхын аргагүй байhан. Совет гүрэн алта малталгые промышленна замда гаргаhан юм. 1931 ондо түрүүшын арбан автомобиль, арбан трактор эндэ асарагдаа hэн. Харгыгүй газарта техникэ асархада, түрүүшээр ямаршье аша туhагүй шэнги байгаа. Теэд дүрбэн жэлэй үнгэрхэдэ, автомобилиин 550, найман жэлэй үнгэрхэдэ, мянга гаран километр харгы хэгдээд байгаа. 1960 ондо ашагта малтамалай промышленностиин ажал ехэтэй хүдэлмэри оньhожоруулга дүүргэдээ hэн.

50-яад онуудай тэн болотор Магаданай оршондохи районууд алтаар баян гэжэ суурхадаг байhан. Туулгаар, вольфрамаар баян гэжэ тоологдодог Чукотко геологуудай карта дээрэ тэмдэглэгдээгүй байгаа. 1958 ондо Чукоткодо «Комсомольский» прииск ашаглагдажа эхилбэ. Тингэжэ наймадахи табан жэлэй (1966—1970 онууд) туршада область Чукоткын уурхайн ашаар алта малталгаяа нилээд ехээр дээшэлүүлээ hэн.

Холын хойто зүг гансахан бутархай алтаар баян гэжэ тоологдодог байгаа. Теэд геологууд сула алтанай уурхайнуудые олоо. Алта, мүнгэнэй томо хоёр рудник юhэдэхи табан жэлдэ (1971—1975 онууд) ашаглагдаха байна.

Мүнөөнэй промышленность зайн галай элшэ хүсөөр лэ хүгжэдэг гээшэ. Наймадахи табан жэлэй туршада зайн галай элшэ хүсэн 64 процентээр ургаа. Карта дээрэ олон табан хушуута одо харанат. Эдэ хадаа электростанцинууд гээшэ. Тэдэнэй дунда эрдэм, техникын шэнэ туйлалтануудые хэрэглэн баригдаhан предприяти бии. Үhан дээрэ баригдаhан «Хойто зүгэй толон» гэhэн электростанциин бортдо 0,1 номер бэшээтэй. Энэ Тюмениин судна бүтээлгын заводто баригдаhан Хойто зүгэй далайн замаар энээ руу асарагдаhан юм. Энэ табан жэлэй туршада үшөө хоёр иимэ станци эндэ бии болохо.

Заполяриҙахи түрүүшын атомна станци Чукоткын Билибино тосхондо баригдажа байна. России, Украинын, Эстониин, Үзбекистанай, Белоруссиин предприятинууд тэрэнэй түхеэрэлгэнүүдые бэлдээ. Венгри, Чехословакиhаа охладитель, турбинанууд асарагдаhан юм. Ашагта малтамалай шанаржуулгын Билибинын комбинадай алтанай прииск, тосхониие, тепличнэ ажахые станци зайн галаар хангадаг боложо, энээ руу түлишэ ехээр асарагдахаа болихо юм. Колымагай ГЭС-эй 1976 ондо электрын элшэ хүсэ үгэжэ эхилхэдэ, эндэхи хүн зоной байдал бүри hайжарха. ГЭС шадар Синегори гэжэ город урган бодохо юм.

Ороной зүүн-хойто зүгэй промышленностиин бүхы hалбаринууд юhэдэхи табан жэлэй туршада бүри ехээр хүгжөөгдэхэ байна. Шулуун нүүрhэ абалга, жэшээнь, 1,4—1,5 дахин дээшэлхэ. Советскэ Союзай нэгэшье область иимэ ехэ дэлисэтэйгээр хүгжөөгүй юм.

Совет Холын Хойто зүгтэ алта, шулуу нүүрhэнhээ гадна, хүдөө ажахын яhала хүгжэнги байhые гайхамаар. Совет гүрэн областьнуудайнгаа экономикые шадаал hаа комплексноор хүгжөөдэг байна.

«Огородой эдеэн тушаа ухаандаа оруулхааршье бэшэ. Юуб гэхэдэ, эндэ юуншье ургахагүй» гэжэ Хойто зүгые шэнжэлэгшэ Ф. Врангель нэгэтэ бэшэhэн байха. 1932 ондо эндэ оройдоо хоёрхон гектарта тарилга хэгдэhэн байгаа. Мүнөө гансахан «Тауйский» совхоздо 475 гектарта хартаабха таригдана. 1975 он болотор совхоз хартаабхынгаа талмайе 700 гектар хүрэтэр үргэдхэхэ юм.

Картаяа үшөө дахин хараад үзэе. Тариан, мал ажал эрхилдэг үшөө хэдэн ажахы эмхидхэгдэнхэй. Хүдөө ажахы Холын Хойто зүгтэ үргэнөөр эрхилэгдэдэг болоод байна. Юhэдэхи табан жэлэй туршада эндэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ 38—40 процентээр дээшэлхэ ёhотой.

Хойто зүгэй хүдөө ажахыда эгээ ехэ баялигынь оронууд болоно. Мүнөө область дотор 700 мянган толгой оро үсхэбэрилэгдэнэ.

Оро үсхэбэрилгэ—Хойто зүгэй нютаг зоной: чукча, эвенк, яхад, эскимос, юкагирнуудай — эртэ урда сагhаа хойшо эрхилжэ байhан ажал мүн. 1970 ондо үнгэргэгдэhэн тоо бүридхэлгөөр 18 мянган н[...] эндэ ажаhууна гэжэ тодор[хойлогдо]hон. Һүүлэй жэлнүүдэй [...] нютагай үндэhэ яhатанай [...] ба мянган хүнөөр олошороо.

1926 ондо Хойто зүгэй а[...] институтда түрүүшынгээ [...]ент Тэвлянто гэгшые [...] үдэшэхэдөө, «энэ үзэг бэшэг[...]гүй хүбүүнэй обёоргоогүй [...] бэлиг ород hургуулиин аш[...]рүүлэгдэжэ, энэнь өөрынг[...] танда аша туhатай байх[а...] Анадырай ревком бата найд[...]гаа. Мүнөө эндэхи бага я[hа]лигтэй өөрын интеллигенц[и ...]лонхой. Һүүлэй үедэ тэдэ[...] нилээд олошороо. Жэшээн[ь ...] ондо 221 мэргэжэлтэд то[олог]hаа, 1971 ондо 795 болоо.

«Совет Холын хойто зүг[...]лаха баян дүй · дүршэлые [...] ороной халан абаагүй байh[...]рые Канадын засагаархида[...] шэгүй hанаа амар байhана[...] барилжа болохо» гэжэ хэл[...] урда Магаданай область ер[...]hон Канадын мэдээжэ у[...] хёолшо, этнограф Фарли [...] hүүлшынгээ ном соо бэшэнэ.

Канадын шэнжэлэгшын х[...]hаниие тэмдэглэмээр. Ура[...]наан, зориг, практическ[...] ябуулгын үргэн дэлисэ б[...]шад тухайгаа саг [...] анхарал оролдолгоор [...] хойто зүгэй ургаhан х[...] тайлбарилагдана. Энэ хад[...] хүтэлбэрилэгшэдэй хубин[...] бэшэ. Эндэ Холын Хойто [...] жаргалтай, бүрин түгэс ба[...] ажабайдал зохёоhон соци[...] үндэhэн ёhо заншал гээшэ.

Александр БИРЮ[...]
АПН-эй корреспо[ндент].

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ ХУУДАҺАН

Эрдэм бэлиг — эрхим баян

№ 2

Буряад хэлэнэй хэшээлнүүдтэ дифференцированнэ онол арга хэрэглэдэг гээшэбди. Багша иимэ онолоор ном заахадаа, бүлэг һурагшадта гү, али үхибүүн бүхэндэ тус тустань хандаха, упражнени хүүлэхэ зэргэтэй.

Дифференцированнэ аргаар һургаһан багшын үхибүүд муу һурадагтүй, хоёрдохи жэлээ шалгаха, карточкануудые үгэхэдөө, хүн бүхэндэ хандаха, гансата сэгнэлтэ үгэхэ аргатай байха.

Дифференцированнэ арга хэрэглэхэдээ, һурагшадаи үзэһэн материалаа хэр ойлгооб гэжэ багша бэлээр элирүүлхэ. Үзэһэн темээ дүүргэһэн хойноо классай нэгэ хахадтань карточканууд дээрэ бэшэгдэһэн, хүнгын хажуугаар багша ном соохи элдэб упражненинүүдые хэшээлэй үедэ дүүргүүлхэ, грамматическа шүүлбэри һурагшадаар хүүлэхэ, тайлбарилһан, түүбэрилһэн диктантнуудые, мүн баһа үгтэһэн үгэнүүдые оруулаад, сочинени, зурагай удхаар найруулга бэшүүлхэ гэхэ мэтын олон янзын даабари үгэжэ болохо юм.

ралсал хадаа өөһэдынгөө нютагай, областиин, республикын үдэр бүриин ажабайдалтай, зорилготой нягта холбоотой байха ёһотой». Тиимэһээ нютаг ороноо шэнжэлгын материал ехээр хэрэглэгдэнэ. Тиимэ материал үхибүүдые ехээр һонирхуулдаг. Юундэб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, һуралсал ажабайдалтай нягта холбоотойгоор бэе-

ХАБЫЕНЬ ХАРАЛСАЖА...

һуудагшьегүй. Иимэ аргаар хүдэлхэдөө, һурагшадай һуралсалай шанарые дээшэлүүлхэ, хурсадхаха, бэеэ даагаад хүдэлдэг дүршэлтэй болгохо, бэлигыень хүгжөөхэ зорилго урдаа табинабди.

Шэнэ материалтай танилсуулжа байхадаа, энэ онол арга хэрэглэнгүй, удаадахи хэшээлһээ эхилхэдэ һайн байдаг. Класс соохи үхибүүдээ хоёр бүлэг болгожо хубаагаад (һайн, муу гээд илгажа болохогүй), нэгэндэнь зохёохы шанартай хүдэлмэри гү, али грамматическа даабаритай упражнени үгтэхэ. Нүгөө бүлэгэйнь һурагшадта тус тустань карточка үгэхэ. Зүгөөр һурагша бүхэнэй шадалые хараадаа абалсаха.

Тэрэнэй хойтохи хэшээлдэ эдэл карточкануудаа нүгөө бүлэгтэнь үгэхэ. Карточкануудаар хүдэлһэн һурагшад упражнени гү, али зохёохы шанартай хүдэлмэри дүүргэнэ.

Бүлэг һурагшадай хүдэлмэрине багша гэртээ абаашажа гэн хатуугаараа тон адли упражнени дүүргүүлээд, сэгнэлтэ табихада болохо. Классай нүгөө хахад зохёохы шанартай хүдэлмэри гү, али упражнени дүүргэдэг.

Һурагшадта тус тустань үгтэһэн карточканууд тэдэнэй мэдэсэ, ойлгосодо тааруулагдаһан байха ёһотой.

Һурагшадай даабари дүүргүүлхэһээ урда тээ багша тэрэнэй зорилгые, 2—5 минута соо яажа хэхыень заажа үгэхэ. Үгтэһэн даабарияа хэн нэгэнэй түргэн дүүргэжэрхибэл, дээрэнь нэмэлтэ хүдэлмэри үгэхөөр юм бэзэ. Даабаряа муугаар дүүргэһэн һурагшад дахин тэрэнээ хэхэ уялгатай. Һурагшадай хэжэ үрдеэгүй хүдэлмэрине гэртээ дүүргэхыень үгэхэдэ болохо.

Үхибүүд ямар бэлэдхэлтэйгээр эхин һургуули дүүргээб, тэрээнһээнь дулдыдажа, тус тустань багша туһалха болоно гээшэ.

Дифференцированнэ онол ар-

«Буряад үнэн» газетын, «Байгал» журналай статьянуудтай һурагшадые танилсуулха, мүн дидактическа материал болгон хэшээлдээ хэрэглэхэ гээшэ буряад хэлэнэй багшын нангин уялга болоно. Уран зохёолшо Африкан Бальбуров нигэжэ бэшээ һэн: «Буряад үнэн» гансашье намайе буряад хэлэндэ һургаһан бэшэ бшуу. Юуб гэхэдэ, «Буряад үнэн» газетэмнай арад зонтойгоо таһаршагүй холбоотой байхаһаа гадна, өөрынгөө хуудаһанууд дээрэ буряад хэлэнэйнгээ баялигые үдэр бүхэндэ харуулжа шададаг, саашадаашье харуулхаяа оролдодог гээшэ. Буряадай суута уран зохёолшод, журналистнар хэлэдэг байна: «Миниин багша — «Буряад үнэн». Энэнышье тон зүб. Тиимэһээ газетын материал багшанарта туһалхаараа туһална ха юм.

В. И. Ленин нигэжэ хэлэһэн байдаг: «Һургуулинуудай һуралсал хадаа...»

...лүүлэгдэнэ; хоёрдохёор, үхибүүд өөрынгөө түрэлхи хэлэндэ дуратай болоно; гурбадахяар, үхибүүдэй хэлэн хүгжэнэ.

Упражнениин гү, али элдэб дидактическа материал болгон газетын статьянуудые хэрэглэдэгби гэжэ дээрэ тэмдэглээ һэм. Тэрээнһээ гадна зохёохы шанартай бэшэлгын хүдэлмэри һурагшадта хүүлэхын тула баһал ехэ бэлэдхэл хэгдэдэг. Шабинарайнгаа бэлэдхэлдэ, хүн бүхэнэй хабада тааруулан, тиимэ хүдэлмэри хэгдэнэ.

Бэшэлгын нэгэ темые бүлэг һурагшадта үгэжэ боломоор. Үгышье һаа, һурагшадай дуран соогоо шэлэхын тула 3—4 темэ дурадхагдана.

Нэгэ хэшээлэй үедэ зохёохы шанартай иимэ хүдэлмэри хүүлэжэ болохо: зарим һурагшад зурагай удхаар найруулга бэшэхэ; нүгөөдүүлынь сочинениин темэ абаха; гурбадахи бүлэгэй шабинарта юумэ сасуулжа үзөөд, тобшолол гаргаха даабари үгтэхэ.

Учебнигээр яажа хүдэлдэгбибди? Ямар нэгэн дүрим өөһэдөө уншахыень даабари үгөөд, һүүлдэнь упражнени хүүлэхэ. Үгы һаа, дүримһөө богонёор уншажа үгөөд, дутуу хэлэгдэһыень өөһэдөө уншаха даабари үгэхэ. Һурагшад уншаһан дүримэй ёһоор өөһэдөө схемэ, таблица зохёохо. Учебник соогоо үгтэһэн асуудалда һурагшад харюу бэлдэхэ. Элдэб грамматическа даабаринуудтаи зохёохы шанартай хүдэлмэри дүүргэхэ.

Һүүлэй үедэ нааданай зүйлнүүдые гэхэ гү, али грамматикын дүримые һонирхолтой болгохо арга багшанар бэдэрдэг, хэрэглэдэг болонхой. Жэшээнь, рассказ-наадан, онтохонууд, таабаринууд, оньһон үгэнүүд, ребус, чайнворд гэхэ мэтын зүйлнүүд хэшээлые һонин амисхалтай болгодог. Иимэрхүү нааданай зүйлтэй хэшээлнүүд багануудай классуудта зохисотой. А. М. Горькиин нигэжэ хэлэһые һаная: «Үхибүүд арба наһан хүрэтэрөө наадаха дуратай, наадажа оршон тойрон байдалтай танилсана. Үхибүүд үгэнүүдээр наадажа, түрэлхи хэлэнэйнгээ уран аялгатай танилсана».

Нааданай зүйлтэй материалнуудые шэнэ материал гаража байхадаашье, үзэһэнөө дабтахадаашье хэрэглэжэ болохо юм.

Дифференцированнэ онол арга хэрэглэн хүдэлхэдөө, буряад хэлэндэ, литературада абьяастай бэрхэ һурагшадта тусгаар даабари үгэжэ, уран бэлигыень хүгжөөхэ зорилго табибал, пайн гэжэ һанагдана. Юрэдөө, иимэ онол аргын һайн шанар эли харагдана ха юм даа.

Ц. БАЛЬЖИНИМАЕВА,
Доодо-Ивалгын 8 жэлэй һургуулиин багша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хориин дунда һургуулиин хэлэ бэшэгэй багша Дымбрыл Дугаров, Доодо-Ивалгын найман жэлэй һургуулиин буряад хэлэнэй багша, РСФСР-эй габьяата багша Цыпылма Бальжинимаева гэгшэд харуулагдана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ДҮРБЭДЭХИ КЛАССТА — СИНТАКСИС

Улаан бургааһандал ургажа байһан хүүгэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үндэһэн буряад хэлэн айхабтар ехэ үүргэ дүүргэнэ. Үхибүүд һургуулида ороһон үдэрһөө эхилжэ, нэгэдэхиһээ гурбадахи класста хүрэтэрөө гурбан ехэ бүлэгһөө бүридэһэн программаар буряад хэлэ шудалаад, дүрбэдэхи класста ороно.

1971—1972 онуудай һуралсалай жэлдэ буряад хэлэ үзэжэ байһан 4-дэхи классууд шэнэ программаар һуража байна гээшэ. Шэнэ программаар 4-дэхи класста үзэхөөр хараалагдаһан бүхы материал хадаа бүлэгүүдтэ, темэнүүдтэ хубаагдаһан. Тиихэдээ 4-дэхи классай шабинарай ойлгосо мэдэсые, шадабари дүршэлые бүрин хангажа шадахаар зохёогдоһон.

Мүнөө жэлдэ 4-дэхи класста һуража байгшадта багша бүхэн шэнэ программын ёһоор үгтэһэн материалые тон ойлгосотойгоор заахые оролдоһон байха. Шэнэ программын ёһоор, дабталгын найман хэшээл үнгэргөөд, лексикатай (хэлэнэй үгын баялигтай) 6 час соо танилсаһанай һүүлээр «Синтаксис ба пунктуаци» гэжэ тон ехэ бүлэг үзэжэ эхилээбди. Тэрэние гаража эхилхэһээ урид 1—3 классуудта үзэһэнөө дабтаабди. Дабталгын үедэ гол түлэб иимэ зорилгонуудые табижа боломоор байгаа:

1). 4-дэхи класста ороһон һурагшад синтаксисээр юу мэдэнэб, юу мэдэнэгүйб гэжэ тодоруулха:
2). Мартаһан юумэнүүдыень һануулха;
3). Мууса ойлгоһон темэнүүдыень тайлбарилан, тодо болгохо;
4). Энэ дабталгын хэшээлнүүдэй үедэ грамматикаар муу бэлэдхэлтэй һурагшадай дутуу дундануудые (бэшэгэй дүримүүдээр ба сэглэлтын тэмдэгүүдээр алдуу гаргалгые) тэмдэглэжэ абаха, мүн тэдэ дутагдалнуудыень усадхахын тула түсэб табиха ёһотой гэжэ һанагдана.

Эхин классуудта үзэһэнөө дабтахадаа һурагшанарай практическа шадабаридань анхаралаа табиха болонобди. Бүхы дүримүүдые дабтахадаа, синтаксистэнь ехэ саг үгэхэ: мэдүүлэл тэдэнэй илгарал (юрэ хөөрэһэн, асууһан, шангадхаһан); мэдүүлэлэй гэшүүдые тодорхойлолго, бэшэлгын үедэ запятой табилга г. м.

Синтаксис заалгые эхилхэдээ, тон түрүүн «синтаксис» гэһэн үгын удхые шабинартаа тайлбарилан ойлгуулаа бэлэйб. Тиигэжэ шабинарнай энэ үгэмнай **зохёолто, холболдуулга** гэһэн удхатай **грек** үгэ гэжэ ойлгоо. Тиимэ болохоһооро синтаксис хадаа имагтал мэдүүлэлэй байгуулгые бэшэ, харин тэрээн соохи үгэнүүдэй харилсаа холбооe үзэдэг гэжэ үхибүүд мэдэжэ абаа.

Тон түрүүшын хэшээлдэ «Холбоо үгэнүүд, эдээн соохи гол ба дулдыданги үгэнүүд» гэһэн темэтэй танилсуулагдаа. Энэ темэтэй танилсуулхын тула һурагшадта хоёр бүлэг үгэнүүдые самбар дээрэ бэшээд уншуулааб:

1. **Һаалишан.**
   Бэлшээбэ.
   Түрүү.
   Үнеэдээ.
2. **Түрүү һаалишан.**
   Һаалишан бэлшээбэ.
   Үнеэдээ бэлшээбэ.

Эдээниие уншаад, хаанань миин үгэнүүд бэ, хаанань холбоо үгэнүүд бэ гэжэ тодоруулба гээшэбди. Холбоо үгэнүүдэй нэгэниинь гол, нүгөөдэнь дулдыданги байдаг. Асуудал хододоо гол үгэһөөнь дулдыданги үгэдэнь табигдадаг гэжэ багша һурагшадтай хамта тобшолол гаргаха. Үгышье һаа, бэлэдхэлтэй үхибүүд өөһэдөө тиимэ тобшолол хэхэ. Һүүлдэнь элдэб упражненинүүдые хүүлэжэ, һурагшадай ойлгоһон юумые ухаандань бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Бэхижүүлгэдэ үшөө нэгэ хэшээлшье зорюулбал өөрэгүй.

Мэдүүлэл тухай һурагшадай ойлгосые үргэдхэхын, гүнзэгырүүлхын тула удхаараа тон шухала үтыень хоолойгоороо илгаруулжа, тэрээн дээрэ удхын сохилто хэнэбди гэжэ дүрбэдэхи хэшээлдээ танилсуулааб. Тиигэхын тула ажабайдалтай нягта холбоотой жэшээнүүд самбарта бэшэгдээ.

(**Нёдондо манай нютагта таряан һайнаар ургаһан юм. Нёдондо манай нютагта таряан һайнаар ургаһан юм**). Һурагшад багшынгаа туһаламжаар мэдүүлэл соо удхаараа тон шухала үгые хоолойгоороо илгана, тэрээн дээрэ удхын сохилто хэнэбди гэһэн тобшолол гаргаха.

Саашадаа мэдүүлэлнүүдэй хэлэлгынгээ зорилгоор илгарха ябадалтай танилсуулха шухала болоно. Мэдүүлэлнүүд хадаа хэлэлгынгээ зорилгоор юрэ хөөрэһэн, асууһан, шангадхаһан (идхаһан) гэжэ илгарна.

Һурагшад 1—3 классуудта мэдүүлэлэй һүүлдэ точко, асуудалай ба шангадхаһан тэмдэгүүдые табижа һураһан байха. Тиимэһээ тус темэнүүдые тусгаар тайлбарилангүй, практическа упражнени, грамматическа шүүлбэри (разбор) хүүлээд, тэрээн дээрэ дабтан хөөрэлдэжэ, һэргылһэн даабаритай, словарна, түүбэрилһэн диктантнуудые бэшүүлхэдэ, һурагшадай мэдэсэ гүнзэгырүүлэгдэнэ гэжэ ажаглагдаа.

> **«...Бүгэдэ нийтын дунда һуралсалай бэелжэ байхада, залуу үетэниие һургахын, хүмүүжүүлхын түлөө багшанарай харюусалгань общественэй үмэнэ улам ехэ болоно. Багша бүхы зан ябадалаараа, ажал хэрэгээрээ һурагшадта үльгэр жэшээ харуулха; коммунис һайн һайхан абари зантай, бата суртал бодолтой, соёл болбосоролтой, залан сэхэ, гүнзэгы эрдэмтэй байха ёһотой...»**
>
> *(«Бүгэдэ нийтын дунда һуралсалда залуушуулай оролгые түгэсхэхэ ба юрын эрдэмэй һургуулиие саашадань хүгжөөхэ тухай» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолһоо).*

Гурбадахи хэшээлдээ мэдүүлэл гэжэ ойлгосо синтаксисэй тон гол ойлгосонуудай нэгэн тодоруулагдаа. Энээниие зүбөөр ойлгожо абаха гээшэ саашанхи хэшээлнүүдтэ ехэ удха шанартай байгаа.

1—3-дахи классуудта һурагшадай үзэһэн хадань, мэдүүлэл дүүрэһэн удхатай бодол тэмдэглэнэ гэжэ ойлгуулхын тула самбар дээрэ нэгэ хэдэн мэдүүлэлнүүдһээ бүридэһэн текст (рассказ) уридшалан бэшэхэ юм. Энэ темые намарай сагта үзэнэбди. Тиимэһээ сагтань тааруулан, «Таряа хуряалга» гэжэ гаршагтай текст үгтөө. **«Баян намар ерэбэ. Ургамал, жэмэс, үрэ таряан эдеэшэбэ. Үргэн талые дүүрэн таряан бүрхөөнэ. Алтан шара таряан халюуран харагдана. Поли дээрэ трактор, машинын дуун таһалданагүй. Таряашад баян ургаса саг болзор соонь хуряажа абахаяа оролдоно».** Текст соо нэгэшье точкогүй, бүхы мэдүүлэл бага үзэгөөр эхилһэн байха юм.

Дээрэ үгтэһэн текстые нэгэ һурагшада мэдүүлэлнүүдэй хоорондо таһалгаряагүйгөөр, хоёрдохидонь зүбөөр уншуулха. Тиигээд хэлэхэдээ, мэдүүлэлнүүдые хоолойгоороо илганабди: мэдүүлэлнүүдэй хоорондо зогсолто хэгдэнэ, мэдүүлэл бүхэн тусгаар аянгалагдажа хэлэгдэнэ гэжэ тодоруулха. Саашадаа хөөрэлдэжэ, иимэ тобшололнуудые гаргахада болоно.

1) Хэлэлгэ мэдүүлэлнүүдһээ бүридэнэ.
2) Мэдүүлэл соохи үгэнүүд хоорондоо холболдожо, нэгэ бүхэли дүүрэһэн удхатай болоно.
3) Үгүүлхэдээ мэдүүлэлнүүдые бэе бэеһээнь хоолойгоороо, бэшэхэдээ сэглэлтын тэмдэгээр илгадаг. Мэдүүлэл гээшэ дүүрэһэн удхатай бодол тэмдэглэдэг гэжэ тобшолол һурагшадай хадуужа абахын тула олон янзын упражненинүүдые дүүргүүлхэ: таблицаар хүдэлмэри хүүлэхэ, хаанань мэдүүлэл бэ гэжэ элирүүлгэдэ, сэглэлтэгүйгөөр, бага үзэгөөр бэшэһэн текст мэдүүлэлнүүдтэ таһалха, багшын табиһан асуудалнуудта хүсэд мэдүүлэлнүүдээр харюусуулха. Һүүлдэнь «Аянай шубууд» гэһэн темэдэ богони найруулга бэшүүлхэ.

Нэгэ мэдүүлэл аад, амараар аянгалжа хэлэһэнһээ боложо, удхаяа хубилдаг ушартай танилсуулха. «Баатар наадахаяа ошоо» гэһэн мэдүүлэлые даруухан хоолойгоор хэлэбэл, юрэ хөөрэһэн.

Багша анхаралаа идхаһан мэдүүлэлдэ тусгаар хандуулха. Хэрбээ бүхы мэдүүлэлээ зэмэлһэн, бадарһан хоолойгоор хэлэбэл, шангадхаһан мэдүүлэл болоно. Жэшээнь, энэ мэдүүлэл: «Эдэй һайнаар бү гоё, эрдэмэй һайнаар гоё». Энээниие захирангүй, шангадхангүй хэлэхэдэ, идхаһан мэдүүлэл болоно гэжэ ойлгуулангаа, хэдэн жэшээнүүдые бэшүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ темээр олон янзын упражнени хүүлэжэ болоно.

4-дэхи класста мэдүүлэлэй шухала гэшүүдтэй танилсуулхадаа, дабталгаар эхилһэн байгааб. Программынгаа ёһоор нэрын падеждэ байһан юумэнэй, нюурай түлөөнэй нэрээр гараһан нэрлүүлэгшэтэй эхин классуудта танилсаһан байна. Тиимэһээнь түрүүн энээндэнь зохиһон жэшээнүүдые абахада таарана:

Наратай үдэр болобо. Һурагша ном уншана. Тэрэ — эрхим һурагша.

Үгтэһэн мэдүүлэлнүүд соо нэрлүүлэгшые үхибүүд оложо зааха. Һүүлдэнь мэдүүлэл һанаад, тэдээн сооһоо нэрлүүлэгшые олохо. Точконуудай орондо нэрлүүлэгшэ табяад, бэшүүлхэ текст шэлэхэдэ һайн.

Хэлэгшэдэ ороходоо урид иимэ һанал бодолые дахин дабтажа хөөрэлдэхэ шухала гэжэ һанагдана. Нэрлүүлэгшэ хадаа ямаршье ондоо үгэһөө дулдыдадаггүй, ямаршье ондоо үгые тодорхойлдоггүй үгэ гү, али үгэнүүд юм. Мэдүүлэл соо юун гү, али хэн тухай хэлэгдэнэб, тэрээниие тэмдэглэһэн үгэ (үгэнүүд) нэрлүүлэгшэ болоно гэһэн тобшолол өөрөө гаража ерэхэ.

Мэдүүлэлэй бии бололгодо тон шухала үүргэ дүүргэдэг, тэрэнэй гол үндэһэн болодог хубинь хэлэгшэ ааб даа. Хэлэгшэтэй танилсуулхадаа, тон түрүүн мэдүүлэлнүүдые абаа һэм. (Жэшээнь: Наран оробо. Һурагшад һургуулидаа ошобо). Эдэ мэдүүлэлнүүдые уншуулаад, нэрлүүлэгшэ тухай юу хэлэгдэнэб гэжэ ажаглалта хүүлээд, ямар асуудалнуудта харюусанаб гэжэ тодорхойлуулха. Һүүлдэнь һурагшад жэшээ һанаха. Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрые тодорхойлолгые шабинар өөһэдөө бэлээр хэдэг даа. Бэхижүүлгын хүдэлмэри элбэгээр хүүлэхэдэ, мэдүүлэлэй шухала гэшүүд тухай һайса хадуужа абаха юм.

Тон иимэ гуримаар синтаксисэй бусад темэнүүдые шудалаабди. Гэхэ зуураа, нэмэлтэ дидактическа материал, харуулан ойлгуулха зүйлнүүдые (элдэб таблица, схемэ) бэлдэхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдаа. Дүрбэдэхи класста синтаксис һайнаар ойлгожо гарабал, һурагшад саашанхи һуралсалдаа ядахагүй, табадахи, зургаадахи классуудта шалгалтын хүдэлмэри хүүлэхэдэ, улаан таша болотор алдуу гаргахагүй байха гэжэ һанагдана.

Шэнэ программын эрилтын ёһоор, дүрбэдэхи класста буряад хэлэнэй синтаксис үзүүлхэдэ, үхибүүдэй хэлэлгэ, ухаан бодол хүгжөөхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха ёһотой бэзэ. Тиимэһээ холбоо хэлэлтээр түсэб зохёолгохо, уншаһыень хөөрүүлхэ, элдэб найруулга, зохёол бэшүүлхэ, зурагай удхаар рассказ зохёолгохо, мэдүүлгэ, соносхол гэхэ мэтын хүдэлмэри хүүлэхэ шухала.

4-дэхи класста шэнэ программаар үзэгдэхэ ном һайнаар зохёогдоһон. Авторнуудынь — Ц. Ц. Цыдыпов Ц. Б. Бальжинимаева гэгшэд. Илангаяа элдэб янзын упражнени олоор үгтэнхэй. Саашадаа методическа хэрэгсэл, дидактическа материал хэблэгдэхэ бэзэ. Харин 1971—72 онуудай һуралсалай жэлдэ 4-дэхи класста зааһан багшанар өөһэдынгөө хүсөөр түйлажа байна гээшэбди. Тиимэһээ би өөрынгөө ажалай дүршэл тухай хуряангыгаар хөөрэбэ гээшэб.

Н. ХАЙНЧИКОВА,
Бэшүүрэй аймагай Харланай 8 жэлэй һургуулиин багша.

ЭКРАНТАЙ ХЭШЭЭЛНҮҮД

Түрэл хэлэнэйнгээ улам саашаа хүгжэхэ ябадалда уран зохёолшодтоо хамта буряад хэлэ, литературын багшанар бага бэшэ үүргэ дүүргэнэ. Буряад хэлэ, литературын кабинет бии болгожо, хэшээлнүүдээ кабинетнэ гуримда оруулха гэһэн тодорхой зорилго бидэнэй урда табигданхай. Тус кабинедэй үүргэ, удха шанар түрэлхи хэлэ хүгжөөлгэдэ туһатай байхань дамжаггүй. Юундэб гэхэдэ, кабинедэй байгуулта эстетическэ талааараа тон уранаар, нягтаар, үзэг бүхэниие хүүгэдэй сэдьхэл хүдэлгэмөөр, дура буляамаар байгуулагдаха ёһотой. Буряад хэлэнэй багша бүхэн өөрынгөө шадабаряар кабинет байгуулжа эхилэнхэй. Манай республикын олохон һургуулинуудта буряад хэлэ, литературын кабинедүүд бии боложо эхилэнхэй. Энэ хэрэгтэ Улаан-Үдын 1-дэхи интернат һургуулида хүдэлдэг Х. Д. Дамдиновагай үүсхэл һайшаалтай. Мүн бидэ, Хэжэнгын аймагай багшанар кабинет бии болгожо эхилэнхэйбди.

Кабинетнэ гуримаар хэшээлнүүдые үнгэргэхэ гээшэ мүнөө үе сагай эрилтэ.

Манай Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулида буряад хэлэнэй кабинет бии болоһоор үнинэй бэшэ юм. Буряад совет литературын үндэһэ һуури табигша Х. Н. Намсараевай түрэһөөр 80 жэлэй ойн баярта бэлдэхэ үе соогуур манай кабинет мүндэлөө. Кабинедэй хоёрдохи үүргэ ямар бэ? Техническэ хэрэгсэлтэй холбоотой үүргэ тухай хэлэхэ гээ һэм. Бүхы кабинет, тэрэ тоодо буряад хэлэнэйхи, өөрын мэдэлэй техническэ хэрэгсэлтэй байха ёһотой ааб даа. Тэрэ үшөөл хүсэлдөөдүй...

Литературын хэшээл үнгэргэлгэдэ техническэ хэрэгсэл тон ехэ удха шанартай гэжэ элирэнхэй. Жэшээлхэдэ, эпидиаскоп хэрэглэжэ, тон багахан хэмжүүртэй открыткануудые харуулхада тон һайн.

5-дахи класста Ц. Номтоевой «Ород арад» гэһэн шүлэг гарахадаа, авторай намтартай танилсаха болонобди. Тиихэдээ Социалис Ажалай Герой болоһон дүрыень эпидиаскопоор харуулагдаа. Тиигээд пилотко үмдэһэн, сэрэгэй хубсаһатай Цокто Номтоевой 33 наһатайдаа, «Ород арад» гэжэ шүлэг бэшэхэ үедөө абхуулһан дүрэнь һурагшадта харуулагдаа һэн. Энэ дүрыень харуулаад, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн тухай, бүхы олон яһата совет хүнүүдэйород арадтай хамта түрэл газар уһаяа аршалһан тухай багша хөөрэхэ. Тиихэдээ тус шүлэгөө Сталинградые хамгаалан, 1943 ондо окоп соо хэбтэжэ байхадаа, дайнай дүлэн соогуур поэт бэшээ һэн гэжэ хэлэгдэнэ. Энэ шүлэг гаража эхилхэ дээрээ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхилһэн тухай диафильм «Лэти» аппарадаар харуулжа байгаад, оролто хөөрөөгөө хэхэдэ, тон һайн байдаг.

Шүлэгэй удхатай танилсахадаа, тэрэниие тон уранаар уншажа, магнитофоной миндаһан дээрэ бэшээд, булта шагнабал, һайн. Юундэб гэхэдэ, һурагшад энэ шүлэгые сээжэлдэхэ байна. Тиимэһээ һурагшадые уран уншалгада һургаха хэрэгтэй.

Шүлэгэй удхаар хөөрэлдөө хэхэ үедэ интернациональна хүмүүжүүлгэ бэелүүлэгдэхэ байна. СССР-эй тогтоһоор 50 жэлэй ойдо хаа хаанагүй үргэнөөр бэлэдхэл хэгдэжэ байнхай. Иимэ оршон байдалда Ц. Номтоевой шүлэгэй удха шанар бүри ехэ болоно.

Дайн гээшэ бүхы амитан зондо хохидол асардаг гэһэн мэдэрэл һурагшадай зүрхэндэ түрүүлхэ шухала. Тиихын тула хэшээлэй түгэсхэлдэ Ц. Номтоевой украин нүхэр Сапачтаа зорюулжа бэшэһэн шүлэгыень уншажархихада болохо.

Мүн саашань мүнөө сагай уласхоорондын байдалтай холбуулан, совет арадуудай хани барисаан тухай хэдэн үгөөр хэлэжэ болоно. Илангаяа эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэжэ байһан вьетнам арадай эрэлхэг тэмсэл хүүгэдэй анхарал татаха. Тиихэ зуураа Вьетнамай үзэсхэлэн һайхан орон нютагуудые, арадайнь тэмсэл зураглаһан зураг эпидиаскопоор харуулха. Һүүлдэнь бидэ өөһэдынгөө хүсөөр тэдэнэртэ ямар туһаламжа хүргэжэ шадахабибди гэжэ хөөрэлдэмөөр.

Гэхэ зуура, энэ темые гарахадаа, Совет Армиин һайндэртэй холбуулаа һаа, һайн гэжэ һананаб. Һурагшадта тус темээр бэшэмэл хүдэлмэри: бэшэг, амаршалгын открытка — гэхэ зэргын юумэ хүүлэхэдэ таарамжатай.

Литературын хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, һурагшадта заабол ямар нэгэн зураг харуулха гэжэ оролдодогбди. Жэшээнь, 6-дахи класста буряад арадай дуунуудые гарахадаа, «Урданай дуунууд» гэһэн темэдэ уран зураашан Д-Н. Дугаровай «Бэрние үдэшэлгэ» гэһэн зурагһаа буулгаһан открыткые эпидиаскопоор харуулхада, үхибүүд ехэ һонирходог.

Литературын хэшээлдэ магнитофоной үүргэ тон ехэ. Жэшээлхэдэ, Ч. Цыдендамбаевай «Геройн эхэ» гэжэ шүлэг гараба гээшэбди. Тон һайнаар уншадаг һурагшада тэрэ шүлэг уншуулаад, миндаһан дээрэ бэшэжэ абаад, һурагшадта шагнуулхада, гүнзэгы мэдэрэл түрүүлдэг.

Фонохрестомати гэжэ бии ааб даа. Тэрэнэй үгы һаа, ондоо зохёолнуудые магнитофон дээрэ бэшэхэдэ болодог. Теэд бидэ, буряад хэлэнэй багшанар, ходо хэрэглэжэ байхаар өөһэдын мэдэлэй техническэ хэрэгсэлэй үгы дээрэһээ бэрхэшээлтэй ушарнабди.

Гэбэшье шадаха зэргээрээ техническэ зүйлнүүдые хэрэглэжэ, буряад литературын хэшээлнүүдые һонин болгохоёо оролдонобди. Экрантай хэшээлнүүд олон лэ болоо һаа, һайн һэн. Тиигэхын тула һургуулинуудые, илангаяа хүдөөгэй һургуулинуудые техническэ хэрэгсэлээр элбэгжүүлхэ шухала. Энэ асуудалда Гэгээрэлэй министерство анхаралаа хандуулһай даа!

Р. ДАШИЕВА,
Хэжэнгын аймагай Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулиин багша.

Хушуун-Үзүүрэй (Мухар-Шэбэр) дунда һургуулиин багша, арадай гэгээрэлэй отличник Балдама Шагдановна Цыдыпыреновае манай фотокорреспондент Ц. Цыренжапов ажаллаа байхадань буулгажа абаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Ш. Цыдыпыренова 7-дохи класста хэшээл үнгэргэжэ байна.

ХУРШЭНЭРЭЙ hОНИН

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ hУРГУУЛИ

Забайкалиин түмэр харгын хоёр станци: Шэтэ, Чернышевскидэ түрүү түмэр замшадай туйлалтануудтай танилсахын тулада ороной локомотивна предприятинуудhаа олон хүдэлмэрилэгшэд эндэ ерэхэ болонхой.

Шэтын депогой коллективтэ тепловозуудые заhабарилха хүдэлмэри оньhожоруулагданхай. Энээнэй ашаар хүдэлмэриин саг аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэнэ, хүндэ хүдэлмэри оньhон аргаар бүтээгдэнэ, тепловозуудай заhабарилгада байха саг хоёр дахин хороогдонхой, ажалай бүтээсэ элитээр дээшэлэнхэй.

ЗАЛУУ МЭРГЭЖЭЛТЭД

Шэтын медицинскэ институтдай хоёр факультет (аргалалгын, шүдэ эмнэлгын) дүүргэгшэдтэ диплом барюулагдаба. Байгуулагдаhанhаа хойшо энэ институт 3.185 врачнуудые бэлдэжэ гаргаа. Мүнөө жэлдэ 412 хүн институт дүүргэбэ, эдэнэрэй 12-нь эрхим hайнаар дүүргэв.

Хүлгөөтэй зургаан жэл үнгэрөө. Шалгалтанууд сессинүүд, тэдээндэ бэлэдхэл. Залуу мэргэжэлтэдэй урда ехэ ажал, арад зондо алба хэхэ саг тулажа ерэбэ. Забайкалиин, бэшэ область, хизаарнуудай городууд болон хүдөө нютагууд — шэнэ врачнуудай хүдэлхэ газар юм.

УХААЛАН ЗОХЕОГШОДОЙ ХУБИТА

Петровско-Забайкальска металлургическа заводой энергетическэ, электроцехүүдэй ухаалан зохёогшод жэл соо хэхэ уялгануудаа дүүргэбэ.

Мартеновскэ цехэй слесарьнуудэй бригадир Иван Иванович Крауз мүнөө жэлдэ гурбан дурадхал оруулаад байна. Энэ цехэй механик Анатолий Васильевич Баранов эдэбхитэй ухаалан зохёогшодой нэгэн юм. Олон дурадхалнууд хамтын хүсөөр оруулагдана. Инженернүүд болон хүдэлмэрилэгшэд хамтаараа ухаалан зохёоно.

ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн баярай жэлдэ Петровско-Забайкальска металлургическа заводой ухаалан зохёогшод 800 мянган түхэриг арадай нөөсэдэ оруулхаар шиидэнхэй хүдэлжэ байна.

СОЛОТО ХҮНҮҮДЭЭРЭЭ БАЯСАНА

250 жэлэй саада тээ Городище гэжэ hуурин байhан. Тэрэнэй хажууда мүнөө Шилкын районой Казаново гэжэ hуурин бии юм. Түмэр замшадай, механизаторнуудай, багшанарай, агрономуудай, харгы татагшадай hуурин гээд Казановые нэрлэдэг. Хирпписын завод, хоёр клуб, хоёр библиотекэ, табан магазин, дунда hургуули эндэ бии. Тиин мүнөөнэй хүдөө нютагай шэнжэ түхэл иимэ болонхой.

Василий Александрович Молчанов түрэhэн Казаново hууриндахи колхозоо 25 жэлэй туршада хүтэлбэрилөө. Гурбан хүбүүдынь дээдэ, дунда эрдэмтэй болоод, мүн лэ түрэл нютагаа бусаhан хүдэлжэ байдаг. Александр хүбүүниинь Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо, Викторынь «Красная звезда» колхоздо түрүүлэгшээр хүдэлнэд.

Шилкын районой ажалшад тосхон, hууринуудайнгаа улам гоё, болбосон түхэлтэй болон ургахадань баясана. Район доторoo 17 хүнэй Советскэ Союзай Геройн, Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэтэй байhандань бүришье ехээр баярланад.

Үгытэй ядуу байдалтай хүн зонтой Городищенска волость байhанаа мүнөө иимэ болбосон түхэлтэй, баян нютагтай болоhондоо эндэхи ажалшад баярлаха ёhоороо баярлана бшуу.

ВЫСТАВКЭhЭЭ ЗАВОДТО ЕРЭБЭ

Шэтын паровоз-вагон заhабарилгын заводто «Рофамед» түхэлэй шэб шэнэ Польшын станок абтаха гэhэн мэдээсэл ерэбэ. Энэ станок Москвада болоhон выставкэдэ харуулагдаhан байгаа.

Заводой сахаригай (мөөрэй) цехтэ автомат шахуу энэ станок хабсаран табигдажа байна. Энэ хадаа орёо электронно түхеэрэлгэтэй токарна агрегат юм. Хабсаралгын хүдэлмэри дүүрэнтээ. Тиимэhээ энэ орёо оньhон түхеэрэлгэ хүдэлгэжэ эхилхынгээ урда тээ мэргэжэлтэд дахин дахин харана, шалгана.

Энэ агрегадай ашаглалгада табигдахада, продукци ехээр гаргагдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлхэ, хүндэ хүдэлмэриин зариманиинь оньhожоруулагдаха, автомадаар бүтээгдэхэ арга олгохо юм.

УНШАГШАДТАИ УУЛЗАБА

Советско-партийна hургуулиин актова зал соо «496.400-дахи партбилет» гэжэ С. М. Зарубинай номоор уншагшадай конференци болобо. Эндэхи нютагта түрэhэн коммунист Молчанов тухай энэ тууха дотор домоглогдоно. Дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ, бухы бэрхэшээлнүүдые эрэлхэг зоримгойгоор дабажа гарахадаа, энэ хүн партийна биледээ хадагалжа, абажа гараhан юм.

Энэ баатарлиг хүнэй намтар тухайда бэшэгдэhэн энэ номые зонууд ехэтэ hонирхон уншадаг байна. Нүхэр Молчанов мүнөө Нерчинскдэ ажаллана.

Уран зохёолшонтой сугтаа нүхэр Молчанов ерэлсэжэ, уншагшадтай уулзаа.

«Забайкальский рабочий» газетэhээ абтаба.

Шатараар дэлхэйн чемпионат

НААДАН ҮРГЭЛЖЭЛhӨӨР

РЕЙКЬЯВИК. (ТАСС-ай тусхай корр.). Шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө наадаанай гурбадахи парти июлиин 16-да эхилээ. Борис Спасский хоёр очкотой болонхой. Дэлхэйн чемпион сагаанаар түрүүшын ябадал хээ.

Турнирна зал соо харагшадай ороходонь, стол дээрэ шатарай бодонууд харагдабагүй. Гроссмейстернүүдэй хоюулаа hууhан, сценын саанахи таhалгые телевизионно экран харуулба.

Шатарай наадаанай ахамад арбитр Лотар Шмид, тэрэнэй орлогшо Гудмундур Арнлаукссон түрүүшээр үзэгдөөд, удаа тээнь Борис Спасский, Роберт Фишер харагдаа. Шмид часы табиhан аад, дары болюулба. Экран дээрэhээ харахада, ямаршьеб хэлсээн хэгдэжэ байhан хэбэртэй болоо. Арбан минутын үнгэрhэнэй hүүлээр ахамад арбитр часын кнопко дахинаа дараба. Шатарай наада үнгэргэхэ гуримуудай ёhoор, сцена дээрэ наадахадам тааруугүй байна гэжэ хэн нэгэнэйнь мэдүүлээ hаа, ахамад судья салуу сүлөө, тусгаар байра соо наада үргэлжэлүүлхэ эрхэтэй юм гэжэ Шмид соносхоод, наадаанай эхилхын урда тиимэ шиидхэбэри гаргаа.

Ферьзнүүдэй урдахи хүбүүдые ябалгаар наадан эхилбэ.

Гурбадахи наадан хойшолуулагдаа

РЕЙКЬЯВИК. (ТАСС-ай тусхай корр.). Шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө наадаанай гурбадахи парти хойшолуулагдаа. Энэнь понедельник үдэшэ үргэлжэлүүлэгдэхэ. Хараар наадаhан Фишер нэгэ үлүү хүбүүтэй. Дэлхэйн чемпион Спасский мүнөө дээрээ 2:0 очкотой байhаар.

ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭБЭШЬЕ hАА...

Байгша оной нэгэдэхи хахад жэлэй туршада түмэрэй хаядаhа суглуулха түсэбөө Хориин аймаг бүхы дээрэнь 101,3 процент дүүргэжэ гараба. Эндэ аймагай леспромхозуудай, модо урадхуулгын участогууд, колхоз, совхозуудай, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй болон бусад предприяти, ажахынуудай оруулhан хубитань ехэ. Тингэбэшье hаа, аймагай зарим предприятинууд энэ хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые багаар оруулба. Жэшээнь, 335-дахи ПМК (начальнигынь В. И. Намсараев), барилгын материалнуудай участок (начальнигынь Г. И. Черных), 24-дэхи ГПТУ (директорынь Ю. Г. Сараев) болон бусад түмэрэй хаядаhа суглуулха түсэбөө дүүргэнгүй, оронойнгоо мартенүүдтэ 345 тонно түмэрэй хаядаhа багаар үгэбэ.

Түмэрэй хаядаhа суглуулха түсэбөө дүүргэхын хойноhоо оролдодоггүй зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ойрын үдэрнүүдтэ тобшолол хэжэ, үгтэhэн даабаряа дүүргэхын хойноhоо оролдохо зэргэтэй.

Г. БАБУЕВ.

ШЭНЭ КВАРТАЛ

Улаан-Үдын Октябрьска районой 18-дахи квартал бии болоhoop оройдхоноо дүрбэдэхи жэлээ болоо ябана. Үнгэрhэн энэ үе соо эндэ мантан томо, гоё hайхан гэрнүүд бодожо, зэлэ татан харагдадаг болонхой. Мүнөө ашаглалгада үгтөөд байhан табан дабхар 21 гэртэ хотын ажалшад нүүн орожо түбхинэбэ. Тэдэнэй табан гэрынь — зуун хорин, арбан дүрбэниинь — наян, хоёрынь жаран байратай гэрнүүд юм. Энээнhээ гадна, 280 hууритай хүүгэдэй комбинат, 270 hууритай столово болон бусад барилганууд жэрылдэнэ.

Мүн ашаглалгада үгтэhэн эдеэ хоолой хоёр магазинай хажуугаар овощ наймаалха, эд бараанай магазинууд, ажалшадай эрилтэ хангаха комбинадай барилга дүүрэхэ тээшээ болонхой. Эдэ бүхы барилгануудые барилга-хабсаралгын нэгэдэхи, долоодохи управлениин уран гартай барилгашад — В. И. Протасов, Х. Н. Кузнецова, Н. В. Куклин, А. Н. Островерхов гэгшэдэй бригаданууд бүтээhэн байна.

Эдэ барилгануудай ашаглалгада үгтэхэдэ, сэбэр, hайн харгы, тротуар хэрэгтэй болодог гээшэ. Ажал ехэтэй даабари абаhан харгы барилга, заhабарилгын управлениин хүдэлмэришэд энэ хэрэгтээ яhала амжалтатай.

Н. ХАЗАГАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: харгы асфальтаар иигэжэ хушагдана.

ПАРИЖ

Профсоюзна соведэй шиидхэбэри

ТАСС

Ажалай бүгэдэ ниитын конфедерацида хабаатай профсоюзуудай Парижай совет Женевскэ хэлсээнүүдэй баталагдаhаар 18 жэлэй ойн гүйсэхэ июлиин 20-ые Индохитадай арадуудай тэмсэлтэй hаналаа нэгэдэлгын үдэр болгохо гэhэн, Эб найрамдалай түлөө франц хүдэлөөнэй уряае дэмжэхэ гэжэ шиидхэв.

ХАНОЙ

ДРВ-гэй ПРЕЗИДЕНТЫН ХАНДАЛГА

ТАСС

Вьетнамай Демократическа Республикын президент Тон Дык Тханг 1954 оной Женевскэ хэлсээнэй баталагдаhаар 18 жэлэй ойн гүйсэхэеэ байhантай дашарамдуулан, ороной эрхэтэд ба сэрэгшэдтэ хандажа үгэ хэлэбэ.

Американ империалистнууд 1954 оной Женевскэ хэлсээнүүдые бүдүүлигээр эбдэн, оронойомнай урда зүгэй нютагуудые шэнэ түхэлэй колони ба американ сэрэгэй бааза болгохо зорилгоор үнгэрhэн 18 жэлэй турша соо манай бэеэ даанхай, сүлөөтэ байдалда халдан добтолжо, урдань үзэгдөөгүй зэрлиг бүдүүлиг колониальна дай хэжэ байна гээд, хандалга дотор хэлэгдэнэ.

Тон Дык Тханг аха дүү социалис оронуудта, бүхы дэлхэйн правительствануудa, политическэ, ниитын ажал ябуулагшад, эмхи зургаанууд болон арадуудта, тэрэ тоодо американ арадта вьетнам арадай үмэнэhөө үнэн зүрхэнэй гүнзэгы баясхалан хүргэбэ.

Хандалга дотор саашадаа иигэжэ хэлэгдэнэ: Вьетнам арадта эсэргүү американ империалистнуудай хорото зэрлиг дайе эрид шууд буруушаахыень, энэ дай болюулхын тула шухала бүхы юумэ хэхыень, ДРВ-е бомбодохоёо, минэ табихаяа, портнуудые хүреэлэн хаахаяа энэ дары болихо эрилтэ Холбоото Штадуудай урда табихыень, «Вьетнамай түхэлтэй болгохо» гэдэг политикаяа болюулхыень, Урда Вьетнамhаа бүхы американ сэрэгүүдые, хамжаhан оронуудай сэрэгүүдые гаргахыень. Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын 7 пункттай, тодорхойлогдоhон хоёр гол пункттай дурадхал абахын тула зохисотой хэлсээ хэхэ эрилтэ табихыень бүхы дэлхэй дээрэхи аха дүүнэр болон ханинараа уряалнаб гэбэ.

ТОКИО

ОКИНАВА ПРЕФЕКТУРЫН СУГЛААН

ТАСС

Окинава префектурын суглаан (эндэ демократическа эмхинүүдэй түлөөлэгшэд олонхинь байдаг) Окинавада «B-52» гэжэ американ стратегическэ бомбардировщигуудай байлгые хорихо эрилтэ табиhан шиидхэбэри гаргаба. Вьетнамые бомбодолгодо хабаададаг «B-52» гэжэ 29 самолёдые Гуам аралhаа Окинавада hая абаашаhанhаа уламжалан, иимэ шиидхэбэри гаргагдаа.

Японой демократическа хүсэнүүдэй зүгhөө хашагдан, пентагонойхид эдэ стратегическэ бомбардировщигуудаа Окинавадахи Кадэн гэдэг американ сэрэгэй баазаhаа гаргаха ушартай болоо.

ИСЛАМБАД

Хэлсээн эсэслэн баталагдаа

ТАСС

Пакистанай Национальна ассамблейн сесси Симлэдэ баталагдаhан Инди-Пакистанай хэлсээе эсэслэн баталба.

ИСЛАМБАД

Пакистан СЕАТО-hаа гарахань

ТАСС

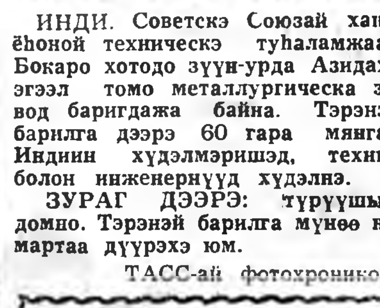
Зүүн-Урда Азиин договорой эмхиhээ (СЕАТО) гараха тухай шиидхэбэри Пакистан баталан абаа. Пакистанай президент З. А. Бхутто ороной Национальна ассамблейн сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ энээн тухай мэдүүлбэ.

ИНДИ. Советскэ Союзай хани ёhоной техническэ туhаламжаар Бокаро хотодо зүүн-урда Азидахи эгээл томо металлургическа завод баригдажа байна. Тэрэнэй барилга дээрэ 60 гара мянган Индиин хүдэлмэришэд, техник болон инженернүүд хүдэлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүүшын домно. Тэрэнэй барилга мүнөө намартаа дүүрэхэ юм.

ТАСС-ай фотохронико.

Алжирай Арадай Демократическа Республикын засаг элдэб кооперативуудые эмхидхэлгэдэ ехэ анхарал хандуулна. Хамтын ажахын аша үрэ ехэтэй байhые гансашье таряашад бэшэ, мүн далай дээрэхи хүдэлмэрилэгшэд ойлгонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Алжирай дэргэдэхи заrаhа барилгын кооперативай причал дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

ДАЙЕ hУЖЭРӨӨЛГЭ БА ПАРИЖДАХИ ХЭЛСЭЭНҮҮД

США-гай делегаци ба Сайгоной хүлhэншэд Вьетнам тушаа Парижда болoжо байгаа дүрбэн гүрэнэй зүблөөе хоёр hара үлүүтэй саг соо таhалдуулhан байгаа. Энэ үе соо ДРВ-дэ эсэргүү агаарай дайн хэлэшэгүй ехээр hужэрөөгдэhэн, Вьетнамай урда зүгтэ Америкын сэрэгэйхид шэнэ гэмтэ ябадалнуудые үүдхэhэн юм.

Америкын авиаци городууд болон тосхонуудые, hургуулинууд болон госпитальнуудые айхабтар ехээр бомбодоо. Тэрэнэй hүүлээр тон олон хүн зон алуулhан байха юм. Мүнөө Америкын «Фантомууд», «B-52» түхэлэй самолёдууд түсэблэмэл ёhoop уhанай хаалта, эрьеын бэхилэлтэнүүдые, мүн ДРВ-гэй бусад гидротехническэ барилгануудые бомбодожо эхилээ. Энэ хадаа хура бороогой ехээр орожо байhан мүнөөнэй hандаргахы үер ушаруулжа, 15 миллион хүнүүдэй ами наhа аюулда оруулжа магад.

ДРВ-гэй портнуудта минэ табиhан шэнги, эндэхи дайе hужэрөөлгэ хадаа вьетнам арадые үбдэг дээрэнь hуулгаха зорилго табина. Тингэжэ вьетнамайхидые өөhэд хоорондонь дайлалдуулха гэжэ панхаруутаhан түсэбөө абарха, Вашингтондо таарамжатай гурнмшуулгын эрилтэнүүдые баадхаха hанаашалгатай.

Гэбэшье гэмтэ эдэ түсэбүүд вьетнам арадай нугаршагүй эрэлхэг зоригтой ушаржа бэелүүлэгдэхэгүй байба. США-гай делегаци Париждахи хэлсээнүүдээ дахинаа зарлаха баатай болоо бшуу. Тингэжэ дүрбэн гүрэнэй зүблөөн июлиин 13-да хүдалмэреэ hэргээhэн байна.

Мүнөө энэ зүблөөнэй амжалта хадаа гол түлэб США-гай правительствын баримталдаг хараа шугамhаа дулдыдаха жэшээтэй. Тэрэ хадаа дайн байлдаагаа улам түргэдхэхэ хараа бодолhoo үнэхөөрөө арсахаар, ёhотойл хэлсээнүүдые хэхээр хэр бэлэн байнаб, тэрээнhээл дулдыдаха бшуу. Бодото байдалай тад ондоо байhаниинь гэмшэлтэй. США-гай агаарай сэрэгэй хүсэнүүд Хайфон порт болон бусад томо городуудые, ДРВ-гэй уhанай хаалтанууд болон эрьеын бэхилэлтэнүүдые улам ехээр бомбодожо байhаар. Энэ зүблөөн дээрэ, Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын Революционно правительствын (РЮВ-эй ВРП) делегацие толгойлогшо Нгуен Тхи И Бинь гэгшын мэдээсэhэнэй ёhoop, «США-гай президентын майн 8-да хэhэн эрилтэнүүдые американ тала июлиин 13-да юрэл дабтаhан байха юм». Вашингтон урдынхидаал мэтэ РЮВ-эй ВРП-гэй оруулhан долоон пунктнуудтай эбэй ёhоной дурадхалнуудта харюу үгэнэгүй. Эдэ дурадхалнууд хадаа абтажа боломоор шиидхэбэринүүдые таарамжатай hайнаар зүбшэн хэлсэхын тула үнэн зүб, ухаансар дурадхалнууд мүн болоно. Сагаан байшангай хэhэн мэдүүлгые хараад үзэхэдэ, США хадаа Урда Вьетнамда коалиционно правительство байгуулгада эсэргүүсэн тэмсэhээр, политическэ асуудалнуудые хойшолуулаад, түрүүшын ээлжээндэ сэрэгэй асуудалнуудые шиидхэхэ гэжэ үхэтэрөө оролдоно.

Энээнтэй дашарамдуулан, ДРВ-гэй делегациин түлөөлэгшэ Нгуен Тхань Ле үндэhэ баримтатайгаар иигэжэ онсолон тэмдэглээ. Вьетнамай асуудалай сэрэгэй болон политическэ талань нэгэн доро зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhотой. Урда Вьетнамдахи дайе болюулхын урда тээ эдэ бүхы асуудалнуудаар хэлсээн баталагдаха зэргэтэй.

Дайн байлдаае болюулhанай hүүлээр хараалагдаха имагтал энэ зам бүмбэрсэг дэлхэйн энэ райондо удаан сагай эб найрамдал тогтоохын тулада шухала эрхэ нүхэсэл хангажа болохо бшуу.

США-гай ДЕМОКРАТИЧЕСКА ПАРТИИН СЪЕЗД ДЭЭРЭ

Сагаан байшан соохи президентын hуурида hуухын түлөө США-да дэлгэрhэн hунгалтын урда тээхи тэмсэлэй түхэл маягынь мүнөө эли бодо тобойсо харагдана. Хатуу шанга арсалдаанай hүүлээр Майами-Бич гэжэ курортно городто болоhон демократическа партиин съезд Урда Дакотын штадhаа сенатор Джордж Макговерные Холбоото Штадуудай президентын тушаалда өөрынгөө хуулита кандидадаар дэбжүүлээ. Түрүүшын шатын hунгалтын үедэ Макговернын түлөө съездын 3.016 делегадуудай 1.865 хүниинь дуугаа үгөө. Харин тиихэдэ сэрэгэй-промышленна томо нэгэдэлэй түлөөлэгшэ сенатор Джексон ба Алабамын губернатор расист Уоллес гэгшэд тус тустаа 487, 378 дуунуудые абаhан байха юм. Макговернын эгээл хүсэтэй хоёр үрдилдөөшэд — сенаторнууд Хэмфри, Маски гэгшэд дуугаа үгэлгын урда тээ өөhэдынгөө кандидатурануудые hөөргэнь абаhан байгаа. «Макговерные зогсоохо» гэhэн хүдэлөөнэй хүлеэгдэhэн үрэ дүнгүүдые үгэхэеэ болиhон, хойнонь эдэнэр иимэ шиидхэбэри абаhан байха юм.

Джордж Макговерн — политическэ дүй дүршэлтэй ажал ябуулагша юм. Тэрэ хадаа 1922 ондо Урда Дакотын штадай Эйвон гэжэ бишыхан городто түрөө hэн. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ тэрэ бомбардировщигой пилодоор алба хэhэн, Европодо дайлалдаhан, дайшалхы хэдэн шагналнуудые абаhан хүн. Роберт Энсоной хэлэhэнэй ёhoop, Макговерн дайнhaa хүсэд «хубилшаhан хүн» болоод бусажа ерээ бэлэй.

Дайнай hүүлээрхи түрүүшын жэлнүүд тухай дурдаха зуураа, Дж. Макговерн иигэжэ хэлэнэ: «Холбоото Штадуудай гадаадын политика Советскэ Союзтай тохёолдуулhан түгшүүрилтэ байдалаа улам шангадхаха ябадалда хэрэгтэ хэрэггүйгөөр хүргэнэ» гэжэ түрүү үзэл баримталдаг партиин хүтэлбэрилэгшэ Генри Уоллесэй хараа бодол тиихэдэ дэмжэдэг байгааб. 1957 ондо тэрэ США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатада ороhон, харин 1962 ондо Кеннедитэнэй хайра гамгүйгөөр мүнгэ зөөри hомолhон hунгалтын урда тээхи тэмсэлэй эсэстэ тэрэ сенадта hунгагдаhан байгаа.

Дотоодын политикын талаар Макговернын хараа түсэб буржуазна хубилалтануудhaa саашаа ошодоггүй юм. Мүнөөнэй Америкын шиидхэгдээгүй асуудалнуудые зонхилхы анги өөрынгөө аша туhада удаан саг соо шиидхэхэ зэргэгүй юм гэжэ тэрэ hайнаар ойлгодог. Тиимэhээ сэрэгэй бюджедые жэлдээ 32,5 миллиард доллароор бага болгохо, Вьетнамдахи дайе болюулха, корпорацинуудай абадаг ашаг олзодо тохогдохо налогые дээшэлүүлхэ, харин энээнhээ ороhон мүнгэ зөөрие ажалгүйдэлгэтэй, тулюур ядуу байдалтай тэмсэхэ, мүнөөнэй Америкын социально-экономическа бусад зарим шархануудые эмшэлэлгэдэ хэрэглэхэ гэhэн дурадхал оруулhан гэхэ. Тэрэнэй табиhан иимэ хараа түсэб түрүүшын шатын hунгалтын үедэ, мүн Майами-Бичтэ болоhон съезд дээрэ тэрээндэ амжалта олгоhон байха юм. Энээнтэй дашарамдуулан, «Вашингтон пост» газетэ сэхэ руунь иигэжэ hэргылнэ: энэ съездын баталан абаhан «hунгалтын урда тээхи хараа шугамые үнэнтэ ёhoop, сэгнэжэ болохогүй». Макговернын hунгалтын урда тээхи үнэтэй сэнтэй ажал хэрэгые hомолжо байhан томо баяшуул хадаа корпорацинуудта ашагдаха налогуудые ехэ болгохо гэhэн түсэбhөө тэрэнэй арсахыень баадхаха байhанаа, мүн бусад «хорото hанаашалгануудhaa» арсахыень баадхаха байhанаа нюунагүй. Хэрбээ тэрэнэй эдэ баяшуулай үгэ дуулаагүй hаань, тэдэнэр президентын hууриин түлөө дэлгэрхэ тэмсэлэй шиидхэхы шата дээрэ Макговерные мүнгэ зөөрэhөө тэдхэхэhээ арсаха байна бшуу. Тинхэдээ Уолл-Стридэй хизаарлашагүй ехэ мүнгэ зөөриин дэмжэлгэдэ хүртэдэг мүнөөнэй президент Р. Никсонэй Макговернтэй тэмсэхэ байhыень харaадаа абаха хэрэгтэй.

Ерээдүйн hунгалтын үедэ Никсон илалта туйлаха байха гэжэ Америкын хэблэл уридшалан бэшэнэ. Харин мүнөө тиимэшье этигэл найдабаритайгаар бэшэхээ болинхой.

Экономическа бэрхэшээлнүүдые дабан гарахын тулада республиканска правительство ямар хэмжээнүүдые абанаб, тэрээнhээл ноябрь соо президентые hунгаха hунгалтын дүн ехэнхидээ дулдылаха бшуу. hунгалта болотор үлэhэн дүрбэ hарын турша соо республиканска правительство эд бараанай үнэ сэнгэй ургалтые хэр болюулжа шадахаб, ажалгүйдэлгые хэр бага болгожо шадахаб даа. Мүнөө 5,5 миллион хүнүүд ажалгүй байдаг юм. ДРВ-дэ эсэргүү зэрлиг муухай агаарай дайе hужэрөөhэн ушар Вьетнамай асуудалые hунгалтын урда тээхи тэмсэлэй шухала асуудал дахинаа болгонхой. Бүхы дэлхэйн үмэнэ Америкые бузар бузгайгаар гутааhан гэмтэ дайе үргэлжэлүүлхэ ябадалда орходоо, энэ жэлэй октябриин нэгэн болотор Вьетнамhаа Америкын бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдые гаргаха гэжэ Майамида болоhон демократуудай съездын абаhан уялга Америкын олонхи hунгагшадай анхарал ехээр татажа байhаниинь эли бодо юм.

С. ЛОСЕВ.
(ТАСС).

КАИР

Шэнэ газар ашаглаха хэмжээ ябуулга

ТАСС

Египедэй Араб Республикын правительство шэнэ газар элдүүрилэн ашаглаха ехэ хэмжээ ябуулга бэелүүлжэ байна. Ороной элдэб районуудта хэрэглэгдэдэггүй байhан хооhон дайдые элдүүрнин болгохо хүдэлмэри ябуулагдана. Египедэй мэргэжэлтэд Нубариин канал hаа баруугаархи нэлэнхы хооhон талые ашаглалгада оруулха генеральна түсэб совет экспертнүүдэй хабаадалгатайгаар табиба. 300 мянган феддан (1 федданиинь 0,42 гектартай тэн) талмай дээрэ гүрэнэй оньhожоруулагдамал 31 фермэ эмхидхэхэ гэжэ проектээр хараална. Шэнээр элдүүрилэгдэhэн газар дээрэ болбосон гэрнүүд, hургуулинууд, больницанууд болон клубуудтай захиргаанай долоон томо түбтэй 100 гаран посёлок тогтоогдохо юм. Эдэ посёлогууд ба хүдөө ажахын продуктнуудые болбосоруулха 10 шахуу заводууд хоорондоо асфальт харгынуудаар холбогдохо.

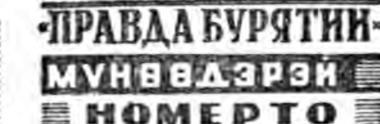
150 километр ута канал шэнэ тосхонуудые уhаар хангаха юм. Африкадахи эгээн томо бүлэлгын 6 станци канал шадар баригдаха. Эдэнь 65 гаран метр үндэртэ уhа гаргаха болоно.

КАИР

Египедэй хүн зоной тоо

ТАСС

Египет мүнөө 34,2 миллион хүн зонтой болоод байна. МЕН агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, Египедэй хүн зон 1960 онойхиhoo 33,5 процентээр нэмээ.

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Кооператорнуудай гол зорилго» — түрүү бэшэг. Партийна комитедүүдэй пленумүүдhээ. «Зун — ехэ hүнэй хаhа» — подборко. ТАСС-ай hүүлэй мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаhанда: ...лөөдэрэйхиие харaадаа ... — В. Васюткинай статья. ...нинэй парти арадуудые ...дүүлээ» — Л. Слепневой ст...

Гурбадахи хуудаhанда: ...нинэй парти арадуудые ...дүүлээ» — Л. Слепневой ст... ...гай үргэлжэлэл. «hуури...тай гэр» — Н. Митрофа... корреспонденци. Хилын ...hаа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «...туриент-72» — тусхай поло...

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

НЭГЭДЭХИ ПРОГАРММА

18.00 — «Хүгжэмтэй уулзалга» гэhэн дамжуулга (буряад хэлэн дээрэ). 18.25 — Залуушуулда зорюулагдаhан «Факел» гэжэ дамжуулга. 19.... «Дууhыень мэдэхэ хүсэлт...» гэhэн киножурнал. 19.25 — ...баровска Хүгжэмтэ комед... театрай спектакль. Забhа...гынь үедэ уласхоорондын ...жэлэл (буряад хэлэн дээрэ) ...лон «Үбэлэй үеын Ленин...» гэhэн киноочерк. 22.20 — ...панорама. 22.40 — «Үбhэ ...шаха хаhа» гэhэн дамжу... 23.10 — Үдэшын концерт.

САГАЙ УЯРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай хура бороо орохогүй. Баунтын, Яруунын, Бэшүүрэй аймагуудаар бага зэргэ бороо орохо, үүлэтэйшэг байха. Баруун хойноhoo секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Температура Хориин, Прибайкалиин, Хойто аймагуудаар 14—19, бэшэ газарта 19—... градус, Улаан-Үдэдэ hүнин... 9—11, үдэртөө 22—24 гра... дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Июлиин 19—20-до респуб...ка доторнай үүлэтэйшэг ба... бага зэргэ бороо орохо. ...руун хойноhoo hулаханаар h...хилха.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМА...

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства в быта — 69-58, культуры в школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фэтолаборатория — 33-61.

Н-01430. Заказ № 13...